

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vztahy templářského řádu a papežského stolce

Jan Polák

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Vztahy templářského řádu a papežského stolce

Jan Polák

Vedoucí práce:

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D. Th.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpal informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V..... dne

Podpis:

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl poděkovat panu PhDr. ThLic. Drahomíru Suchánkovi, Ph.D. Th.D. za jeho profesní i lidský přístup, bez něhož bych bakalářskou práci nemohl dokončit.

1. Úvod	1
2. Okolnosti a doba vzniku řádu	
2.1. Příčiny a myšlenky 1. křížové výpravy	4
2.2. Latinské křesťanství a mnišské řády konce 11. století	8
2.3. První křížová výprava	11
2.3.1. Dobyť Jeruzaléma	17
2.4. Situace po dobytí Jeruzaléma	19
3. Vznik templářského řádu	
3.1. Situace řádu do roku 1129	20
3.2. Koncil v Troyes	24
3.3. Pohled cír. hodnostářů na vznik rytířského řádu	26
3.4. Bernard z Clairvaux a jeho role při konsolidaci templářského řádu	28
3.4.1. Život a význam	29
3.5. Vztahy řádu a papežství do konce 12. století	31
4. Situace řádu během 13. stol.	
4.1. Kontrast Východu a Západu v 1. pol. 13. století	35
4.2. Od La Forbie do pádu Akkonu	37
4.3. Zostřování vztahů mezi církevní a světskou mocí	40
4.3.1. Spor mezi Bonifácem VIII. a Filipem IV.	41
4.3.2. Incident z Anagni	42
5. Situace mezi léty 1300 – 1314	
5.1. Postava Klementa V.	42
5.2. Zatčení templářů	44
5.2.1. Jednání v Chinonu	45
5.3. Koncil ve Vienne	46
5.4. Události po roce 1312	47
6. Závěr	48
7. Seznam použité literatury	49
8. Příloha	52
9. Cizojazyčné resumé	61

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolil: Vztahy templářského řádu a papežského stolce, neboť se o problematiku templářského řádu již dlouhou dobu zabývám. Templářský řád představuje fenomén, který nepřestává zajímat a fascinovat lidi po celá staletí. Jeho vznik, tajuplnost i tragický konec, to všechno ještě více napomáhá neutuchajícímu bádání jak fundovaných historiků, tak i obyčejných lidí. Mně osobně nejvíce v souvislosti s templáři zajímají myšlenky, které stály za vznikem řádu a její naplňování v průběhu fungování řádu. Templářský řád představoval nejmocnější rytířský řád středověku a žádná jiná instituce se v pozdější době nemohla s templáři měřit. Byli to právě oni, kteří se ve Svaté zemi stali symbolem křesťanského bojovníka. Nejobávanější bojovníci a nejvroucnější mniši, taková byla původní představa Huga z Payns. Byli to právě templáři, kteří vytvořili bankovní systém, který se od dnešního typu příliš neliší. Jejich rostoucí moc a majetek se staly trnem v oku francouzského krále. Ten je také odpovědný za rychlý a nenadálý konec templářského řádu.

Svou práci jsem zaměřil na vztah, který mezi sebou měl řád a papežský stolec jako vrcholný představitel západního křesťanství. Tento vztah se v průběhu staletí měnil a vyvíjel a je na něj možno pozorovat změny evropské duchovní i světské společnosti. V práci je kladen důraz na život templářů v kontextu dějinných událostí jak v Evropě, tak i ve Svaté zemi. Důležitou částí je pak zmapování přínosu a života významných osobností v úřadu Kristova náměstka a to především Řehoře VII., Urbana II. a Inocence III. Značný prostor je věnován postavě Benedikta z Clairvaux, významné osobnosti 12. století, spoluzakladatele cisterciáckého řádu a jednoho z největších duchovních autorit katolické církve. Byl to právě on, kdo pomohl templářům vypracovat jejich řeholi a svým vliv značně usnadnil proces jejich institucionalizace. Část práce je věnována jeho přínosu a životu. Práce nabízí i komparaci jednotlivých papežů.

Začátek práce se věnuje myšlence a příčinám vzniku První křížové výpravy a době, ve které se evropská společnost nacházela. Dále se zaměřuje na situaci latinské církve a mnišských řádů koncem 11. století, aby tak byl zřetelně viditelný rozdíl vůči době, kdy vznikl templářský řád. V práci je kladen důraz na vzájemné působení papežského stolce a templářského řádu, proto jsou zde citace z papežských bul, které nejvíce ovlivnili existenci řádu. Závěr práce je pak věnován posledním dnům templářů na Východě a jejich odchodu do Evropy, jakož i vzrůstajícímu zájmu francouzského krále Filipa IV. Sličného o jejich majetek, který nakonec skončil jejich zatčením a uvězněním.

Cíle práce je poskytnout ucelený a komplexní obraz templářského řádu během jeho existence v kontextu se situací latinské církve a významných osobností kléru. Dále pak obsahuje přehled událostí, které jsou pro pochopení celého tématu nezbytné. Také doufám, že mi práce umožní proniknout do hlubších souvislostí křesťanského života.

Protože se jedná o dosti oblíbené a frekventované téma je dostatek materiálů a to jak v cizím tak i českém jazyce. Většina děj týkajících se templářů již byla přeložena.

Ve své práci vycházím z děl významných odborníků na templářskou tematiku a to hlavně Malcolma Barbery a Barbary Fraelové. Malcolm Barber je světově uznávaný odborník „jakýsi otec templářské historiografie“, byl to právě on, který odkryl mnoho do té doby neznámých faktů o templářích a utřídil je tak, že z nich dodnes čerpá většina badatelů. Jeho díla *Noví rytíři* a *Proces s templáři* jsou základní literaturou při studiu tohoto tématu. Kniha *Noví rytíři* mapuje celou existenci řádu a to i se světskými a duchovními událostmi doby. Kniha *Proces s templáři* jak už název napovídá, se pak soustřeďuje hlavně na obvinění, proces a odsouzení templářů. Druhým významným autorem je Barbora Fraelová, které se v nedávně době podařilo učinit zásadní objev, který změnil vnímání papeže Klementa V. coby loutky francouzského krále. V Tajných vatikánských archivech (Archivio segreto vaticano) objevila zápisky z jednání v Chinonu, kde papež templáře plně zprostil obvinění

z kacířství. Jako prameny jsem použil papežské buly a traktát Bernarda z Clairvaux, které nejvíce ovlivnili fungování a život templářů. Traktát *De laude* byl podpůrný spis, který měl přesvědčit přítomné na koncilu v Troyes o možnosti skloubení života rytíře a mnicha. Bula *Omne datum optimum* plně vymanila řád ze světské a církevní moci a dala jej pod přímou kontrolu papeže. Bula *Vox in Excelso* pak znamenala pozastavení templářského řádu a prakticky jeho konec.

Ačkoliv je na trhu nepřeborné množství literatury o templářích ať už vědecké nebo populární, pohled, který přináší má práce, mi v dostupné historiografické produkci chyběl. V české historiografii se templářskou problematikou zabývá především Jaroslav Šedivý ve své knize *Tajemství a hříchy templářského řádu*, který přináší ucelený přehled historie řádu, nezabývá se však specifickými otázkami. Dalším autorem je Milan Buben, který sepsal několika svazkové dílo o všech církevních řádech na našem území. První díl je věnován rytířským řádům. V tomto roce byla k příležitosti 700letého výročí zrušení řádu vydána publikace *Templáři v zemích českých králů*. Celkově je však templářská otázka v české historiografii spíše okrajová, nejspíše z důvodu marginálního významu templářského řádu v našich zemích.

V práci bylo postupováno dle chronologicky od vzniku řádu přes jeho působení ve Svaté zemi respektive v Evropě až do jeho konce a upálení velmistra v roce 1314. Dále bylo postupováno komparativní metodou, kdy jsem nahlížel na situaci templářského řádu a pozice papežství a dále porovnávání jejich vzájemných vztahů v různých dějinných obdobích. Při práci s prameny, v mém případě bulami, jsem postupoval dle přímé metody a pracoval s bulami bez jiného zprostředkování.

2. Okolnosti a doba vzniku templářského řádu

2.1 Příčiny a myšlenky křížové výpravy

Přesně zmapovat, kde se vzala myšlenka křížových výprav, není úplně jednoduchý a jasný úkol. Jisté je, že vyhlášení první křížové výpravy znamenalo zásadní změnu celého, do té doby vnímaného, pohledu na roli křesťanství. Je zde možno spatřit uskutečňování idey 2 mečů, které Bůh vložil do rukou církevní a světské moci.¹ Křížové výpravy a to především ty počáteční, představovaly celospolečenský a můžeme říci i celoevropský fenomén. Ať již to byl pouhý žebrák nebo mocný velmož, vydávali se tito lidé na cestu do daleké země, především v případě první křížové výpravy, se stejnou vidinou a to osvobození božího hrobu z rukou jinověrců, muslimů. Ačkoliv nemůžeme brát náboženský důvod jako jedinou příčinu vzniku křížových výprav, nemůžeme ji ani nikterak bagatelizovat. *„Evropa 11. století byla protknuta duchem křesťanského myšlení a jistého náboženského zápalu, když k tomu připočteme i zprávy, které přicházely ze Svaté země o násilnostech, jež otřásly obecnými evropskými představami a mísily se s vzpomínkami na minulá ničení“.*² Západní křesťanství se po dvou staletích úpadku opět vzchopilo a s novým zápalem a odhodláními pustilo do rehabilitace křesťanství.

Tato reforma byla následkem vymanění se církve z moci císaře a spojena se silnými osobnostmi v čele latinské církve, především v osobě Řehoře VII. a Urbana II. Není se tedy čemu divit, že v evropské společnosti vzrůstala myšlenka a potřeba, něco s touto situací udělat. Čekalo se jen na někoho, kdo by myšlenku dal podobu a cíl. Tou osobou se stal právě papež Urban II., ale ještě předtím než se budeme zabývat přímými okolnostmi vyhlášení první křížové výpravy, je potřeba vysvětlit i ostatní příčiny vyhlášení první křížové výpravy.

¹ Oni řekli: „Pane, tu jsou dva meče“. Ekumenický překlad Bible. Lukáš [22, 38]

² Fraleová, Barbora. *Templáři*. Argo: Praha, 2009. S. 27.

Po hlubším bádání v problematice křížových výprav zjišťujeme, že se jednalo o složitý politicko-náboženský a ideový systém, ve kterém působilo mnoho faktorů. Jednou z velkých příčin byla situace, ve které se nacházela evropská společnost v 11. století. V předchozích staletích se Evropa nacházela ve složité situaci a to díky vnějším hrozbám.

Jednalo se především o nájezdy maďarských kmenů, které ohrožovaly východní Evropu, ale také Byzantskou říši. Dalšími nájezdíky byli muslimové, kteří se uchytli na Pyrenejském poloostrově již v 8. stol. Hlavní problém tehdejší Evropy představovaly severské národy známé jako Vikingové, které útočily od severního pobřeží Anglie a dostali se až do Středozemního moře, kde založili svůj vlastní stát. Když vezmeme v úvahu složitý stav latinské církve, vidíme, že situace v Evropě nebyla optimistická. Vypořádáním se s těmito problémy představovalo hlavní úkol evropské společnosti 10. a 11. století.

Porážka Maďarů Otou I. na řece Lechu 10. srpna 955 sice znamenala velké vítězství, ale sama o sobě nebyla takovou váhu, aby Maďary zcela zastavila, maďarská otázka byla skutečně vyřešena až nástupem Štěpána I. na uherský trůn a zřízení arcibiskupství mezi léty 1000-1001. Christianizace Uher měla i jiný důsledek až do této doby nebylo možné pro západní společnost cestovat do Svaté země a Božímu hrobu po pevnině, neboť přechod přes Uhry byl příliš nebezpečný.³

Muslimská hrozba ač stále vážná postrádala po roce 732 jakousi naléhavost a závažnost. Po bitvě u Poitiers přestali Maurové znamenat hrozbu pro zbytek Evropy. Na Pyrenejském poloostrově však konflikt dále pokračoval. Byla to především Kastilské a Aragonské království, která byla v boji s Maury⁴ nejdohodlanější. Konflikt ovšem postrádal agresivitu a často docházelo k dlouholetým mírům. Nutno však zdůraznit, že papežové vždy vnímali tuto oblast jako nebezpečnou a podněcovali k útokům proti Maurům. Např. papež

³ Bloch, Marc. *Feudální společnost*. Argo: Praha, 2010. S. 33-36.

⁴ Označení muslimů převážně ze sev. Afriky, kteří ovládali od 8. do 15. století Iberský poloostrov. *Oxforský slovník světových dějin*. Academia: Praha, 2005. S. 375.

Urban II. vyzval katalánského vládce, aby své síly zaměřil proti muslimskému nepříteli.⁵

Největší hrozbou tedy zůstali Vikingové, kteří se díky svému mořeplaveckému umění byli schopni dostat po mořích a řekách téměř do celé Evropy. K jistému utlumení a snaze papeže naklonit si Vikingy došlo v roce 1066 v postavě Viléma Dobyvatele, který získal od papeže praporec (vexillum) sv. Petra jako projev souhlasu s jeho počínáním. Postupem času přešli Vikingové z nájezdnického na usedlý způsob života a zakládání kolonií. Vztah Normanů a papežství se v průběhu let měnil až do takové míry, kdy normanští králové, několikrát pomohli papežům ve svízelných dobách.

Koncem 11. století se tedy Evropa ocitla po vnější stránce v bezpečí a stabilizovaná.

Objevily se však problémy vnitřní, které trápily Evropu daleko výrazněji. V této době se s konečnou platností prosadil princip primogenitury, a to i pro šlechtickou společnost. Jednalo se o princip, kdy prvorozený syn získal všechnu majetek. Zabránilo se tak rozměňování šlechtických panství, nevýhodou ovšem bylo, že druho- a více- rození synové měli pouze několik možností, jak žít: buď vstoupili do kláštera anebo do družiny nějakého většího velmože. Nezřídka kdy se tito synové přidávali do loupeživých band, které se nezdráhaly přepadat bohaté kupce a pocestné. Zašly i tak daleko, že napadaly církevní budovy či církevní hodnostáře. Další problém představovaly tzv. soukromé války mezi jednotlivými šlechtici. Pro tyto šlechtické způsoby získávání věhlasu a majetku, však neměl pochopení prostý lid a ani církve. Bylo nutné s tím něco udělat. Právě v 11. stol. se rozmohl zvyk nucení rytířů a jiných příslušníků vojenského stavu (milites) ke skládání přísah a slibů o neútočení a ochraně bezzbraných biskupům. Konalo se tak většinou u příležitosti církevních sněmů. Tyto sliby se nazývaly Boží příměří (treuga Dei) a byly vyhlášovány od pátečního večera do pondělního rána anebo o

⁵ Le Goff, Jacques. *Encyklopedie středověku*. Vyšehrad: Praha, 1999. S. 254-255.

církevních státcích.⁶ Kdyby někdo tento slib porušil, mohlo dojít až k exkomunikaci oné osoby.

Byl to právě papež Urban II., který si uvědomil, kolik se v těchto mezi sebou bojujících mužích skrývá vojenského potenciálu a síly, kterou by mohl správnou argumentací vrhnout proti muslimskému nepříteli. Byl to skvělý plán, kterým by Urban II. vyřešil několik problémů najednou.

Jednak nasměrovat tyto dobře vycvičené vojenské oddíly proti odvěkému nepříteli, jednak od nich oblehčil Evropě. Právě druho- a vícerození synové šlechticů viděli v této výpravě možnost spasení své duše, ale také možnost získat na muslimských nepřátelích jejich bohatství a případně i panství ve Svaté zemi.

Dalším z důvodů, které přímo ovlivnily vyhlášení křížové výpravy, byla prosba byzantského císaře Alexia I. Komnena, o pomoc proti vzrůstající hrozně fátimovského chalífátu, ale především Seldžukům, kterým se podařilo ovládnout Malou Asii. V roce 1071 byla byzantská vojska poražena v bitvě u Mantzikertu, důsledkem toho se muslimský vliv rozšířil po celém Malé Asii. Byzanc se již nemohla cítit hegemonek v této oblasti, navíc postrádala vojenskou sílu, kterou by mohla muslimy sama porazit. Je jisté, že Urban II. spatřoval v prosbě o pomoc možnost, jak opět navázat a sblížit obě odnože křesťanství. Je dosti pravděpodobné, že sám sebe vnímal jako možného opětovného sjednotitele celého křesťanství. Zde je nutno říci pár faktických údajů.

V roce 1054 došlo k velkému křesťanskému schizmatu. *Římskokatolická a východní ortodoxní církve se od sebe začaly vzdalovat již od pádu Říma, tyto spory ještě více prohloubily za velkých císařů Karla Velikého a Oty a územních nároků Byzantinců v Itálii, především v okolí Ravenny.*⁷ Celé soupeření křesťanského Západu a Východu vyústilo v roce 1054, kdy dobovačné snahy Normanů ve Středomoří donutili papeže Lva IX., aby spojil své síly s byzantským císařem Konstantinem IX. k zastavení šíření této

⁶ Fraliová, B. *Templáři*. S. 30.

⁷ Franzen, A. *Malé církevní dějiny*. České katolické nakladatelství Zvon: Praha, 1992. S. 138.

hrozby. Proti tomu se ovšem postavil konstantinopolský patriarcha Michael Kerularios, který se obával případného zesílení vlivu papeže na byzantského císaře. Rozhodl se tedy toto sblížování překazit. Uzavřel několik latinských kostelů a klášterů v Konstantinopoli, zahájil protizápadní propagandu, v níž kritizoval zavedení celibátu a mnoho jiného z fungování latinské církve. V reakci na to vyslal papež do Konstantinopole své legáty, kteří měli nastalou situaci řešit. Jednalo se o kardinála Humberta ze Silva Candida, kancléře Fridricha Lotrinského a arcibiskupa Petra z Amalfi. Jednání se však nevyvíjela dobře a už od začátku bylo jasné, že nalezení společného konsenzu nebude jednoduché. Konstantinopolský patriarcha nechtěl dlouho delegaci přijmout a setkání odkládal. V důsledku toho proti němu kardinál Humbert sepsal pamflet a exkomunikační bulu. Ta byla přednesena 16. července 1054 v chrámu Hagia Sofia. Podle pověsti při tom kardinál zvolal: Hle Bože a sud'! neboli Videat Deus et judicet!⁸ Tímto krokem došlo k definitivnímu rozdělení křesťanství.

Jak již bylo řečeno, Urban II. v sobě tedy mohl právem spatřovat opětovného sjednotitele křesťanství. Případné znovuspojení by dalo do rukou papeže obrovskou moc jako vůdce celého křesťanstva a z většiny tehdy známého světa by vytvořilo, alespoň po náboženské stránce, homogenní útvar.

2.2 Latinské křesťanství a mnišské řády 11. století

Západní křesťanství se hlavně v 10. stol. nacházelo v silném úpadku. Tato krize měla několik příčin, ať to byla např. stagnace jakési myšlenkové vize nebo jisté strukturální problémy. Největším problémem se ovšem jevil vměšování profánní tedy světské moci do správy církve. Jejím největším představitelem byl císař Svaté říše římské. Zde je možno jmenovat císaře Jindřicha III., který sám sebe viděl jako pomazaného panovníka, který má moc, jak nad světským tak i duchovním světem. Tento silný císař sálské dynastie využil zmatených poměrů mezi vlivnými římskými rodinami

⁸ Tamtéž. S. 139.

Crescentiů a Tuskulánů, které de facto držely v rukách moc v otázce volby papežů, a tvrdým zásahem si je podmanil.

První polovina 10. století byla ve znamení slabých papežů typu Benedikta IX., Silvestra III. nebo Řehoře VI. Nezřídka kdy se také stalo, že současně vystupovalo několik osob, které si nárokovaly titul papeže. Vrchol císařské moci přišel v roce 1046 na církevní synodě v Sutri, kde byla pozice Jindřicha III. tak silná, že dokázal prosadit svého kandidáta na papeže biskupa Suidgera z Bamberku jako Klementa II. To se opakovalo ještě v následujících letech v případě volby Damasuse II. 1048, Lva IX. 1049, a Viktora II. 1055. O těchto letech lze zcela nepochybně prohlásit, že hlavou západního křesťanství byl císař.⁹

Tato moc oprávněně znepokojila řadu církevních činitelů, kteří se obávali o svrchovanost a samostatnost církve na Západě. V této době získává na důležitosti klášter v Cluny, který se rozhodl vyléčit poměry v církvi vnitřně přes návrat k apoštolskému způsobu života, tak jako žili raní křesťané. Klášter v Cluny byl vybudován v roce 910 z podpory vévody Viléma Akvitánského, který věnoval klášteru plnou samostatnost. Clunijští mniši žili v tvrdé askezi podle řehole sv. Benedikta a podle představy, že napravení poměrů by bylo možné odstupem církve od profánního světa. Největší slávu získalo Cluny za opatů Odila a Huga, kteří vedli klášter po 11. století. O silném postavení clunyjských opatů svědčí i fakt, že opat Hugo se stal kmotrem Jindřicha IV. a v pozdějším sporu císaře a Řehořem VII. hrál roli prostředníka. Ke Clunu se přidalo nebo vzniklo velké množství dceřiných klášterů. Byl to právě klášter v Cluny, který se stal reformátorským centrem pro celé latinské křesťanství.¹⁰

Ač bylo Cluny jasným vůdcem reformy, nejednalo se o jediné hnutí snažící se o nápravu církve. Dalším důležitým prvkem, který výrazně sílil a ovlivnil směřování západního křesťanství během 11. století, byl opětovný zájem o eremitismus známější pod pojmem poustevnictví. Eremitické hnutí bylo silně spjato s počátky křesťanství, později však převládl cenobitský

⁹ Frank, S. Karl. *Dějiny křesťanského mnišství*. Benediktýnské arcidiocésanství sv. Vojtěcha a sv. Markéty: Praha, 2003. S. 60.

¹⁰ Franzen, A. *Malé církevní dějiny*. S. 128-130.

způsob života. Největším představitelem cenobitismu byl benediktinský řád. Benediktýni byli nejstarším a nejváženějším mnišským řádem raného středověku a to až do 12. století.

Právě v tomto čase, mnoho církevních osobností postupně zjišťovalo, že jim klášterní způsob života přestal vyhovovat, hledaly tedy možné alternativy. Jednou z nejčastějších se stal právě eremitismus. Stále více mnichů opouštělo své kláštery a vydávalo se do pustých nebo odlehlých míst s vidinou, že právě zde budou moci opět žít podle ideálu apoštolského života. Byly zakládány poustevnické osady (eremus), zde je vidět jak silný byl v té době cenobitismu, kterého se úplně zbavit nemohli ani samotářští eremité. Takováto sídliště vznikala nejdříve v Itálii, např. v Camaldoli a později se rozšířila hlavně do Francie, kde silně zakořenila. Eremitství nenadchlo pouze řádové mnichy, ale i velké osobnosti tehdejšího církevního života. Jedním z nich byl Petr Damiani, velký reformátor, pozdější kardinál a učitel Řehoře VII., prohlašoval, že eremitský život je ideálem života křesťana.¹¹

Za nejvýznamnější eremitské hnutí můžeme považovat skupinu mnichů, kteří se pod vedením Huga z Grenoblu usídlili v místě zvaném Cartusia (Cartreuse) a založili zde kartuziánský řád.

Smísením eremitismu společně se zachováním prvků cenobitství vznikl řád, který především ve 12. století diktoval ráz a směřování západního křesťanství. Tímto řádem se stali cisterciáci. Cisterciácký řád byl založen v roce 1098 v Burgundsku na jih od Dijonu v místě zvaném Citeaux. Za zakladatele řádu je možno považovat benediktinského opata Roberta z Molesme, který sem odešel společně s 11 dalšími následovníky. Byl to však až jeho nástupce Štěpán Harding, kterému se podařilo řád stabilizovat a dát mu vnitřní řád. Řád získal velkou pozornost a rychle se rozšiřoval. Mezi nejstarší dceřinné opatství patřilo – Pontigny, La Ferté, Morimond a Clairvaux. Kvůli stále se zvětšujícímu počtu klášterů, které se cisterciákům hlásily, vytvořil Harding spis *Carta carittis*, což jako vnitřní stanovy pro cisterciáky. Hlavním rysem, kterým se tento řád měl odlišovat od benediktinů, byla spjatost

¹¹ Frank, S. Karl. *Dějiny křesťanského mnišství*. S. 66-67.

celého cisterciáckého klášterního svazu jako homogenního spolku. Jednotlivé benediktinské kláštery vystupovaly jako samostatné jednotky, zatímco cisterciácký model měl jasnou hierarchii, ve které měl opat z Cîteaux visitorské právo nad ostatními kláštery.

Těmito kroky byl připraven prostor pro opravdový rozvoj řádu. Ne náhodou je 12. století nazýváno také stoletím cisterciáků. Opravdový vrchol nastal za života opata Bernarda z Clairvax, jednoho z největších duchovních osobností 12. století. Bernard z Clairvax je neodmyslitelně spjat se založením a konsolidací templářského řádu.

Této velké postavě duchovního i světského života je věnována kapitola 3.4.

2.3 První křížová výprava

S myšlenkou vyhlášení křížové výpravy nepřišel Urban II., ale již jeho předchůdce papež Řehoř VII. Tento významný představitel latinské církve usedl na Petrův stolec v roce 1073 a již následujícího roku vydal spis pod názvem *Dictatus Gregorii papae*, ve které zdůrazňuje roli papeže jako vůdčí osobnost křesťanství s mocí korunovat a sesazovat biskupy i císaře. Vlastním jménem Hildebrand ze Saony vstoupil do kláštera v Cluny, ze kterého vycházely již po století silné impulzy ke změně církevního života na Západě. Latinská církev se v předchozích staletích nacházela v hluboké myšlenkové i strukturální krizi a byl to právě klášter v Cluny, ze kterého vycházeli osobnosti reformující západní křesťanství. Zcela nepochybně lze Cluny označit za náboženský motor Západu. Jedním z nich byl právě Řehoř VII., krátce po svém zvolení prosadil s konečnou platností používání již zmíněného celibátu a stavěl se také proti svatokupectví. Vedle toho, také uvedl plně do praxe zásadu volby papeže kardinály, kterou legislativně vytvořil v roce 1059 Mikuláš II.¹²

První zmínky o Hildebrandovi nalezneme v spisech z církevní synody v Sutri, kde doprovázel papeže Řehoře VI., který zde abdikoval. Hildebrand

¹² Bernášek, V. *Zápasy o tiaru*. Volné myšlenky: Praha, 1938. S. 25.

dalších 10 let působil jako papežský legát ve Francii, na císařském dvoře v Německu a krátce také v Miláně.¹³

Byl to energický a neústupný Řehoř VII., který přišel s myšlenkou křížové výpravy do Svaté země, jeho současník Petr Damiani, jej označil pro svůj zápal a tvrdost za „Svatého satana“.¹⁴

Nezůstalo však pouze u myšlenky, papež obeslal významné feudály především z Francie a Itálie a zdůraznil jim nutnost takové výpravy. Na rozdíl od svého pozdějšího nástupce v úřadu Kristova náměstka však zamýšlel vést výpravu osobně v jejím čele. Realizace tohoto projektu se však již nedožil, neboť zemřel roku 1085.

Tím čím se Řehoř VII. nejvíce zapsal do dějin, byl tzv. spor o investituru. Tento spor spočíval v otázce, kdo může jmenovat církevní hodnostáře, především biskupy a opaty do úřadů. Císař si toto právo nárokovali pro sebe. Zatímco papež chtěl volbu ponechat kolegiu katedrálních kanovníků. Celý konflikt vyústil v osobní při Řehoře VII. a císaře Jindřicha IV. Spor došel až tak daleko, že Řehoř VII. uvalil na císaře v roce 1076 klatbu. Vrcholem snahy Řehoře VII. o samostatnost církve a papežské autority byl rok 1077, kdy byl nucen Jindřich IV. podniknout prosebnou pouť ke hradu Canossa (obr.1), kde tou dobou papež pobýval a požádat jej o zrušení klatby. (Podle pověsti musel císař čekat před hradbami tři dny, než byl vpuštěn k papeži.) Tento okamžik se stal vrcholem papežské moci nad světskou a vytvořil z papeže vrcholného mocenského a politického hráče Evropy na příštích 100 let. V dalších letech se však karta obrátila a navrch měl Jindřich.¹⁵

Otcem myšlenky křížových výprav byl tedy Řehoř VII., jejím faktickým stvořitelem se ale stal až jeho nástupce Urban II., původním jménem Odo z Lagery, jenž obdobně jako Řehoř i Odo strávil několik let v klášteře v Cluny. V jiných ohledech se však výrazně lišili, Řehoř byl nesmlouvavý, rázný a autoritativní, zatímco Urban byl zdvořilý, mírumilovný a vládl větším diplomatickým talentem. Raději než tvrdými sankcemi řešil spory dohodami.

¹³ Coppa, Frank J. *The Great popes through history*. Greenwood Press: Westport, 2002. S. 97.

¹⁴ Küng, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Barrister&Principal: Brno, 2005. S. 61.

¹⁵ Coppa, Frank J. *The Great popes through history*. S. 101.

Do svého pontifikátu nastoupil v době, která pro něj nebyla příliš lichotivá. Pozice Jindřicha IV. po smrti Řehoře opět posilovala a to do takové míry, že byl schopen prosadit svého vlastního kandidáta coby vzdoropapeže. Urbanovi II. se podařilo s těmito komplikacemi zdárně vypořádat a po několika letech od příchodu do funkce byl již uznán většinou předních duchovních i světskými představiteli. Udržoval si mj. dobré vztahy s Alexiem I. Komnénem. Byl to právě byzantský císař, kdo vyslal na koncil v Piacenze, který se konal v březnu 1095, vyslanstvo s prosbou o pomoc se seldžuckými Turky, kteří stále více ohrožovali Byzanc. Byzantinští vyslanci věděli, jak správně zapůsobit na církevní sněm a velice barvitě popsali krutosti, které se dějí křesťanům ve Svaté zemi z rukou muslimů. Mezi přítomnými duchovními to vyvolalo ohromné pobouření. *Je téměř jisté, že právě v Piacenzy začal Urban uvažovat o výzvě k západním křesťanům, aby se vydali na pomoc svým východním bratřím a sestrám v Kristu.*¹⁶ Nechtěl však postupovat příliš zbrkle a chtěl si vše nejdříve dostatečně promyslet.

Vhodná doba přišla na concilu v Clermontu, hlavním důvodem svolání concilu bylo obvinění francouzského krále Filipa I. z cizoložství a biskupa z Cambrai ze svatokupectví. Když byly všechny oficiální záležitosti concilu projednány, svolal Urban II. na poslední den concilu veřejné vystoupení. 27. listopadu 1095 se před hradbami Clermontu shromáždil velký dav. Ač se dodnes nedochovalo přesné znění papežova projevu, je jisté, že Urbanovi řečnické schopnosti a zápal, se kterým k davu promluvil, měly okamžitý účinek. Ve své řeči zdůrazňoval potřebu vrácení Božího hrobu do rukou křesťanů, popisoval ohavnosti, kterých se muslimové dopouštějí na křesťanech. Zdůraznil také, že účast na křížové výpravě přinese spásu všem, kdo se jí budou účastnit.¹⁷

Církev se zavázala, že vezme do úschovy majetek těch, kteří se na výpravu vydají. Zde bych si dovolil menší odbočku. Je možno spekulovat, do jaké míry se jednalo o čin z křesťanské solidarity nebo byl důvod více

¹⁶ Bridge, A. *Křížové výpravy*. Academia: Praha, 1995. S. 28.

¹⁷ Šedivý, Jaroslav. *Tajemství a hříchy templářského řádu*. Volvox Globator: Praha, 1999. S. 13.

pragmatický a to vidina možného zisku v prípade smrti pôvodného majiteľa. Dalším dôležitým motívom, ktorý měl lid o správnosti výpravy presvedčiť, byla možnost vybojovat si na jinověrcích území a majetek, kde pak mohl dotyčný založit nové panství a usadit se zde. Svůj proslov zakončil Urban II. zvoláním: „*Deus le volt!*“ (Bůh to žádá!)

Papežova řeč měla obrovský ohlas u posluchačů, např: biskup z Le Puy se vrhnul k nohám papeže a prosil, aby mohl být první, kdo se výpravy zúčastnit. Tento čin byl však nejspíše dohodnut předem, neboť oba muži byli dobří přátelé a před koncilem se několikrát setkali. To však neubíralo nic na faktu, že byl o účast enormní zájem. Jako první za osvobození Božího hrobu ovšem nevyrazili velcí velmoži, ale obyčejný lid tvořený z části také tehdejší spodinou jako byli žebráci, zloději nebo prostitutky. Zajímavé je, že na rozdíl od 3. křížové výpravy z let 1189-1192 se nezúčastnili evropští panovníci. Jedním z těch, kteří vedli onu „prostou výpravu“ byl i Petr Poustevník, který kázal především v Říši, kde se mu podařilo získat velké množství následovníků. Další z vůdců této výpravy byl Emich z Flonheimu, jehož ozbrojené tlupy terorizovaly cestou přes německá území Židy a docházelo, tak i k lokálním pogromům především na Rýnu, Mosele a Neckaru.¹⁸

Této výpravy se ovšem nezúčastnili pouze lidé lačnící po vraždění. Byly zde celé rodiny, kterým mor z let 1094-1095 vzal domov, nebo lidé, kteří neměli kam jít. Pro ně se vidina spasení a možného nalezení nového domova stala cílem, pro který stálo riskovat i život. Tito lidé však často nevěděli, ani kde se Svatá země nachází. Během cesty došlo i k tragédiím v křesťanské družině. Emichovy oddíly byly i s částí Petrových následovníků následně pobiti uherským vojskem, které bylo rozrušeno jejich počínáním.¹⁹

Obdobně dopadl i Petr se svými následovníky. Ti byli pobiti hned při prvním kontaktu s dobře vycvičenými seldžuckými oddíly. Petru Poustevníkovi se podařilo uniknout a poslední zprávy o něm hovoří, že se skrýval v Konstantinopoli.

¹⁸ Le Goff, J. *Encyklopedie středověku*. S. 259.

¹⁹ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy templářského řádu*. S. 18.

V srpnu téhož roku se dala do pohybu již regulérní armáda složená ze západních velmožů. Mezi vůdce rytířstva patřili normanský vévoda Robert, Bohemund z Tarentu, Raymond z Toulouse, markrabě z Provence a lotrinský vévoda Godefroy z Bouillonu. Především posledně jmenovaný se do historie Svaté země zapsal nejvíce, později se stal prvním králem Jeruzaléma. Jednotlivé skupiny se spojili před Konstantinopolí a celkový počet křižáků podle některých odhadů činil něco kolem 40 000. Takový počet musel nutně znejistit Alexia, který se křižáků obával. Podnikl proti nim několik útoků, které měly křižáky donutit k odchodu. Když císař nemohl křižáky k odchodu donutit násilím, snažil se tak učinit klidnější cestou. Stejně jako v případě výpravy „chudiny“ i zde nechal připravit pro křižáky lodě a nasměroval tuto vojenskou sílu proti městu Nikáji. Město představovalo přímou hrozbu pro Konstantinopol, města od sebe byla vzdálena pouhých 50 mil. Nikája také kontrolovala silnici, která se měla stát hlavní zásobovací tepnou tažení. Císař Alexios, tak využil křižáky k odstranění této hrozby, neboť jeho vlastní síly mu takovou možnost neposkytovaly. Křižáci využili výhody, která se jim naskytla. Seldžucký sultán Kilič Arslan se právě nacházel mimo město, bojoval s danišmendskými Turky u východních hranic o nadvládu nad malým arménským územím.²⁰

Boje o Nikáj trvaly od května do června 1097 a vyznačovaly se krutostmi na obou stranách. Zprvu ani sultán Arslan nepřikládal hrozbě z Evropy velkou váhu, měl v paměti „boj“ s Petrem Poustevníkem. O to větší bylo jeho rozčarování, když se střetl s dobře vyzbrojenými a vycvičenými členy západního rytířstva, kteří představovali plnohodnotné protivníky. Město se vzdalo 18. června, ale nikoli křižáckým vůdcům, nýbrž Byzantincům, kteří se obléhání také zúčastnili. Celá situace křižáky popudila, neboť si nárokovaly kořist z dobytého města.²¹

Nezbylo jim ale nic jiného než doplnit zásoby a vydat se na další cestu, nyní do Antiochie. Putování přes Malou Asii bylo vyčerpávající a neustálé útoky saracénů celou situaci ještě více komplikovaly. Navíc docházelo ke stále

²⁰ Bridge, A. *Křížové výpravy*. S. 51.

²¹ Nicolle, David. *První křížová výprava 1096-1099*. Grada Publishing: Praha, 2007. S. 33.

častějším sporům mezi vůdci tažení. Část křižáků se pod vedením Balduina, bratra Godfroye z Bouillonu, odtrhla od zbytku voje a vyrazila směrem na Edessu, ležící na Východě, toto město obsadili. Posléze zde zřídili první křižácký stát – hrabství Edesské. Zbytek křižáků postupoval dále do Antiochie, kam také na jaře příštího roku dorazil. Antiochie byla dobře opevněným městem a její dobytí se změnilo v urputný boj mezi odhodlanými muslimy a křižáky. Antiochie padla z 2. na 3. června 1098 do města jednotky Bohemunda z Tarentu do města. Vzniklo tak další křesťanské království ve Svaté zemi – knížectví Antiochijské, v čele s Bohemundem z Tarentu. Dobytí Antiochie poznamenala ztráta jednoho z vůdců výpravy a papežského zástupce v ní, smrt biskupa Adhémara z Le Puy. Byl to onen muž, který padl k nohám Urbana II. v Clermontu a jako první se přihlásil na tuto výpravu, byl také všemi ctěn, často během výpravy urovnával spory mezi jednotlivými knížaty. Zmizela tak osoba, která byla papežským potažmo náboženským vůdcem výpravy. Krátce po Adhémarově smrti se objevil spor mezi vůdci výpravy o to, zda mají pokračovat dál k Jeruzalému nebo ne. Iniciativy se chopil Raimond z Toulouse, který vyrazil s armádou dál vstříc Věčnému městu. Jeho úspěch při dobytí měst Totosa a Marqiye donutili i ostatní křižácké předáky, aby se k němu přidali. Cestou k Jeruzalému se některá města ke křižákům přidávala, slibujíc jim přátelství, nejvýznamnějším z těchto měst bylo Tripolis. Dne 7. června 1099 konečně dorazili k Jeruzalému. Cíl cesty, která začala ve Francii a rozšířila se po celé Evropě, která trvala tři roky, byl na dohled.²²

Od vytouženého cíle je však dělilo nedobytné opevnění města a fakt, že z původních 40 000 křižáků jich zůstalo něco okolo 20 000. Tito přeživší však byli válečnými veterány, kteří poslední dva roky strávili výhradně bojováním. Křižáci byli hladoví, vyprahlí a v zuboženém stavu, prošli si nesčetnými útrapami, teď však již byli odhodláni nevzdat se a získat posvátné město zpátky do rukou křesťanů. Nejprve je ale čekal tvrdý boj. *Bůh je sice dovedl*

²² Nicolle, D. *První křižová výprava 1096-1099*. S. 50-54.

*k branám Jeruzaléma, ale ty zůstávaly tvrdošijně zavřené a oni neměli božský klíč, kterým by je otevřeli.*²³

2.3.1 Dobyetí Jeruzaléma

První útok na město byl podniknut hned následujícího dne, tedy 8. června. Křižáci se však dostali jen k vnějšímu opevnění, než byli nuceni ustoupit. Bez obléhacích strojů neměli šanci město dobýt, jenže okolí Jeruzaléma nebylo prostředím bohatým na dřeviny. Křižákům nepřálo ani počasí ani doba, ve které se rozhodli Jeruzalém dobýt. V květnu a červnu vane ve východním Středomoří horký vítr vanoucí ze severoafrických pouští, který přináší úmorné vysoké teploty a činí život pro člověka a zvířata značně obtížný. Arabové jej nazývají – chamsín.²⁴

Morálka ve vojsku se začínala rapidně zhoršovat, docházelo k dezercím a okamžitým exkomunikacím spojených s popravami. To vše je důkazem, jak nesnadná a tíživá musela situace křižáků být. Zdálo se jim, že Bůh se od nich odvrátil, mnozí to připisovali na důsledek hamižnosti velmožů, mezi kterými vznikla šarvátka o to, kdo se stane jeruzalémským králem, ještě dříve než byl Jeruzalém vůbec dobýt. Jisté zlepšení situace nastalo, když do přístavu Jaffa připluly lodě benátských a janovských kupců, které sebou přivezly potraviny a tolik potřebné dřevo. Díky této dodávce se křižákům podařilo vybudovat dostatek obléhacích strojů, především pak obléhací věže a žebříky, nezbytné ke zdolání hradem.

K obratu došlo 13. a 14. července, kdy byl nařízen rozsáhlý útok. Konečného útoku se ovšem z původních 20 000 křižáků zúčastnilo již jen okolo 15 000, taková byla daň, kterou si vybralo počasí a muslimové. Hlavnímu útoku velel Godefroy z Bouillonu, kterému se podařilo hradby města zdolat a otevřít bránu pro zbytek vojska. Další a další vlny křižáků se valily do města a při svém pustošení zabili každého, kdo jim přišel do cesty. Nešetřili přitom ani ženy a děti. Velká skupina muslimů se uchýlila do místa, kde dříve

²³ Bridge, A. Křížové výpravy. S. 76.

²⁴ Tamtéž. S. 77.

stál Šalamounův chrám, nyní mešita Al-Aksa. Zde si vyjednali s Tankredem, synovcem Bohemunda, možnost volného odchodu výměnou za tučné výkupné. Tankred nechal nad mešitou vyvěsit svou vlajku jako znamení, že se přítomní nacházejí pod jeho ochranou. Křižáci se však nacházeli ve vražedné agonii, ve které se mísila nenávist k muslimům, kteří téměř pět století ovládali Jeruzalém, s opojením z konečného dosažení jejich, kdysi jen vysněného cíle, a tak nedbali příkazů a všechny přítomné v mešitě zmasakrovali. Celkem bylo zmasakrováno několik tisíc obyvatel Jeruzaléma, mužů, žen i dětí. Jedná se o jednu z nejsmutnějších a nejtragičtějších událostí v dějinách soužití křesťanství a islámu.

Poté, co se situace uklidnila, museli křižáčtí předáci začít řešit neodkladné záležitosti, a to především volbu krále a patriarchy Jeruzaléma. Celou situaci znesnadňovaly zvěsti o blížící se velké armádě saracénů z Egypta. Dne 22. července 1099 si křižáci zvolili prvního jeruzalémského krále, tím vznikl nový státní útvar a nejvýznamnější křižácké panství ve Svaté zemi - Jeruzalémské království.²⁵ Po ostrém sporu mezi kandidáty Raimondem z Toulouse a Godefroyem z Bouillonu, byl nakonec zvolen Godefroy ne však jako král. Vévoda z Bouillonu tvrdil, že jediným opravdovým králem Jeruzaléma je Ježíš Kristus, on může být pouze ochráncem jeho památky. Přijal tedy titul Ochránce Božího hrobu neboli *Advocatus Sanctii Sepulchri*.²⁶

Krátce po králi byl zvolen i Jeruzalémský patriarcha, tím se stal Arnoul de Rhodes. Tato volba se neukázala jako šťastná, neboť jen zvětšila nesváry mezi křesťany, muslimy a nyní i ortodoxními křesťany. Arnoul zakázal pravoslavným duchovním přístup do chrámu Božího hrobu. Byli to ale právě tyto duchovní, kteří v nepřítomnosti katolíků pečovali a strážili hrob Ježíše Krista, neboť byli muslimy i po nástupu Fátimovců trpěni. Samotný strůjce křížové výpravy se však z radostné zprávy radovat nemohl. Papež Urban II. zemřel 14 dní po dobytí Jeruzaléma, a zpráva se tak k němu nedostala včas.

²⁵ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy templářského řádu*. S. 26.

²⁶ Nicolle, D. *První křížová výprava 1096-1099*. S. 15.

2.4 Situace po dobytí Jeruzaléma

Ač se křižáci ve Svaté zemi nacházeli v neustálém nebezpečí a jejich pozice nebyla nikterak silná, svůj cíl dokázali naplnit. Zpráva o získání Jeruzaléma se šířila celým tehdy známým světem a okamžitě vyvolala vlnu náboženského nadšení. Do Svaté země začaly putovat davy poutníků, kteří se chtěli poklonit hrobu jejich Vykupitele. Pozice Godefroye nebyla příliš silná a stále narážel na odpor papežského legáta a později i jeruzalémského patriarchy již zmíněného Daimberta, který se pro sebe snažil uzmout co možná nejvíce moci. Godefroy z Bouillonu zemřel náhle 18. července 1100 a nástupcem se stal jeho bratr Balduin, který byl 25. prosince korunován jako Balduin I. Novému králi se podařilo stabilizovat vládu a vytvořit pevný monarchistický systém po vzoru Evropy, dobyl také několik dalších měst v Palestině. Výrazným úspěchem bylo prohloubení obchodních styků s janovskými a benátskými kupci, kteří představovali hlavní zdroj obchodu mezi Evropou a křižáckými státy.²⁷

Hlavním úspěchem se stalo dobytí Akkonu v roce 1105, neboť toto město představovalo strategicky důležitý bod a významný přístav. Ne všechno ale Balduinovi vycházelo, jeho největším problémem se stala absence většího počtu stabilních jednotek. Část křižácké armády se po dobytí Jeruzaléma vrátila do Evropy, neboť pokládala svůj úkol, znovuzískání svatých míst, za splněný. Království tak trpělo nepřetržitým nedostatkem vojáků, kteří by mohli trvale a cíleně udržovat ochranu karavan a poutníků, kteří se stávali častými oběťmi nájezdů saracénů z Egypta nebo loupeživých beduínů. Ještě v dobách, kdy bylo Svaté město pod správou muslimů, proudivo od Palestiny mnoho poutníků z Evropy, nedbaje možných nebezpečí. Poté co se zpráva o dobytí Jeruzalému rozšířila i do Evropy, vyvolala nadšenou atmosféru, která přirozeně znásobila počet lidí vyrážejících na Východ s vidinou poklonění se svatým místům křesťanství.²⁸

²⁷ Fraliová, B. Templáři. S. 35.

²⁸ Nicolle, D. První křižová výprava 1096-1099. S. 89.

Třebaže křižáci okupovali velkou část Svaté země, neovládali ho nikterak pevně a byli nepřetržitě vystaveni nebezpečí vnějšího útoku. V letech 1106 a 1107 cestoval do Svaté země ruský igumen Daniel, který jako jeden z prvních popsal neustálé nebezpečí, které číhalo na poutníky: „*A je zde mnoho pramenů. Poutníci odpočívají v jejich blízkosti, ale ve velkém strachu, neboť je to opuštěné místo a poblíž je město Aškalon, z něhož vyrážejí Saracéni a zabíjejí poutníky ubírající se po těchto cestách. Rovněž je veliký strach vydat se odtud vzhůru do kopců.*“²⁹

O 13 let později byla situace ještě daleko tíživější. Během velikonočních svátků v roce 1119 byla přepadena karavana poutníků u řeky Jordán Saracény. Tato karavana čítala na 700 poutníků. Bylo zabito na 300 lidí a další byli odvečeni do otroctví. O rok dříve nastoupil na jeruzalémský trůn bratranec Balduina I. Balduin II. Incident u řeky Jordánu jen připomněl králi nutnost řešení problému. Situace byla tak naléhavá, že byla jedním z hlavních důvodů svolání koncilu v Nábulusu naplánovaný na rok 1120.

3. Vznik templářského řádu

3.1 Situace řádu do roku 1129

V této době se v Jeruzalémě objevil jistý šlechtic. Byl jím Hugo z Paynsu, který už dlouho přemýšlel o tom, jak poutníkům zajistit bezpečnou cestu Svatou zemí. Hugo byl členem družiny hraběte Huga ze Champagne, na jehož panství Payns leží. Hugo z Payns pobýval ve Svaté zemi několik let. Poprvé ji navštívil zřejmě v roce 1105, takže byl s tíživou situací poutníku dobře obeznámen. Není zcela jasné, kde se nápad na vytvoření bojovného společenství řídícího se mnišskou řeholí vzal. Zda se jednalo o původní nápad pána z Payns nebo snad jeruzalémského krále.³⁰

Faktem ovšem zůstává, že v roce 1120 přišli za Balduinem II. Hugo z Payns a Godefreye de St. Omer z Pikardie s nápadem vytvořit společenství

²⁹ Barber, Malcolm. *Noví rytíři*. Argo: Praha. 2006. S. 15.

³⁰ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. S. 30.

bojujících rytířů, kteří by ale žili jako mnišský řád podle řehole sv. Augustýna a jejichž úkolem by byla ochrana svatých míst a především poutníků. Králi se tento nápad velmi zalíbil, neboť ochrana poutníků byla potřebná a to, že sami chtěli žít jako mniši, je vylučovalo z možné pozdější aspirace na politickou moc. Balduin II. si nejspíše fungování řádu představoval na stejné bázi jako již existující řád Špitálních bratří sv. Jana Křtitele neboli johanitů. Tento řád byl založen již v roce 1050, ale plného uznání se mu dostalo až za papeže Paschalise II., který je potvrdil coby rytířský řád v roce 1113. Rozdíly mezi oběma řády byly ovšem viditelné na první pohled, zatímco hlavním cílem johanitů byla hlavně z počátku péče o nemocné, templářský řád se plně profiloval jako vojenské společenství na obranu poutníků. Jejich hlavním činností měl být tedy boj. Vedle Huga s Payns a Godefreye de St. Omer patřilo k zakládajícím členům řádu ještě dalších 7 rytířů.³¹

Řád získal na koncilu v Nábulusu plný souhlas východního duchovenstva pro svou existenci a záměr. Ještě během roku 1120 složilo oněch 9 rytířů v přítomnosti krále a jeruzalémského patriarchy Warmunda z Picquigny tři slavné mnišské sliby chudoby, čistoty a poslušnosti. Balduin II. přidělil řádu budovu na Chrátové hoře poblíž trosk Šalamounova chrámu, označovaného také jako Templ. Od tohoto jména je později řád označen coby Templářský řád, Řád templářů nebo pouze Templáři. Oficiální název ovšem byl Chudí rytíři Krista a Šalamounova chrámu tedy *Pauperes commilitones Christi templique Salomonici*. Chudoba znamenala pro Huga hlavní rys nového řádu, usiloval o to, aby bratři co nejrychleji zapomněli na své předešlé životy a mohli se plně oddat řádu. Zpočátku nesměli templáři vlastnit žádný majetek až na několik svých osobních věcí jako např. meč. Oblečení jim bylo dáno jako almužna. V raném období neměl řád ucelenou strukturu a jednotný oděv. Typickou hierarchii získal řád až po koncilu v Troyes. O prvních letech existence řádu pochází velice malé množství informací. Je dosti

³¹ Sean, Martin. *Templáři: Vzestup, moc, pád a mysterium templářského řádu*. Grada Publishing: Praha. 2009. S. 22.

nepravděpodobné, že by až do roku 1129 templářský řád čítal pouze oněch 9 rytířů.

Mladý řád rychle získával na atraktivnosti a lákal do svých řad nové členy, již v roce 1120 se k templářům přidal na čas i francký šlechtic Fulko V. z Anjou. Fulko patřil mezi významné evropské šlechtice a byl prvním, který řádu daroval subsidie v podobě roční peněžité renty. Ještě významnější událost nastala roku 1125, kdy do Svaté země opět přicestoval Hugo ze Champagne a rozhodl se zde již zůstat natrvalo. Téhož roku vstoupil natrvalo do templářského řádu.³²

Do centra dění se templáři opravdu dostali až kolem roku 1127, kdy byl Hugo de Payns a několik dalších bratří pověřeno Balduinem II. cestou do Evropy. Důvodů bylo několik. Balduin II. neměl mužského potomka, měl však 4 dcery, rozhodl se proto jednu z nich nabídnout Fulkovi V. za manželku. Fulko byl dobře seznámen se situací křižáckých států, jevil se proto jako ideální kandidát. Balduin II. si dobře uvědomoval dřívější Fulkův život mezi templáři a doufal, že přítomnost jejich velmistra celou situaci usnadní. Dalším důvodem vyslání templářů na Západ byla potřeba jejich formálního uznání papežem. Příležitost se jim naskytla o dva roky později na koncilu v Troyes.³³

Ještě před začátkem koncilu měl ovšem Hugo plné ruce práce, neboť tím hlavním důvodem za jakým byl vyslán do Evropy, bylo získání vojenských jednotek (*potentes*) pro plánovanou ofenzívu proti Damašku. Mezi léty 1127-1129 procestoval Hugo téměř celou západní Evropu a setkal se s mnoha významnými šlechtici a také panovníky. Krátce po svém příjezdu obdrželi templáři první pozemek na Západě. Theobald, následník Huga ze Champagne daroval řádu dům, louku a dvůr ve městě Provins, dále dovolil svým leníkům darovat řádu dary podle vlastního uvážení.³⁴ Theobaldovo počínání následovali i mnozí další např. Vilém Clito, syn normanského vévody,

³² Fraliová, B. *Templáři a Kristův rubáš*. Argo: Praha, 2011. S. 28.

³³ Buben, Milan M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích – Řády rytířské a křižovníci*. Libri: Praha, 2002. S. 60.

³⁴ Barber, M. *Noví rytíři*. S. 21-22.

Thierry Alsaský a jiní. Nutno říct, že se nejednalo jen o významné feudály i obyčejní lidé chtěli řádu pomoci a přispívali, čím mohli.

Většinu roku 1128 trávil Hugo v Anglii a ve Skotsku. Od tehdejšího krále Jindřicha I. získali templáři první řádový dům v Londýně a na dalších místech Anglie. Templářský velmistr byl přítomen i sňatku mezi Fulkovým nejstarším synem Geoffreyem s dcerou již zmíněného anglického krále Jindřicha I. Matyldou. Cesta do Evropy byla neuvěřitelným úspěchem nejen, že se podařilo získat množství vojenské síly na tažení proti Damašku, ale podařilo se dohodnout sňatek mezi Fulkem V. z Anjou a Balduinovou dcerou Melisendou. I pro templáře znamenala cesta velký úspěch. Získali mnoho movitého i nemovitého majetku, byli všeobecně až na menší výjimky přijímáni s nadšením a to jak prostým lidem, tak i mocnými feudály Evropy. Byla zakládána první komturství. Před templáři však ještě zbýval poslední a nejdůležitější krok, museli získat oficiální souhlas a uznání papeže. Jako ideální příležitost se jevil koncil zamýšlený na rok 1129 v Troyes. Hlavním tématem tohoto koncilu mělo být řešení situace uvnitř církve. Vojenská šlechta zde měla znovu odpřísáhnout Boží mír. Mělo se také diskutovat o problematice tzv. vzdoropapežů. Zde je třeba uvést několik dějinných souvislostí.³⁵

Již zmínění papežové Řehoř VII. a Urban II. měli také na počátku svého pontifikátu problém s tímto jevem. Vzdoropapeži byly osoby, které si také nárokovaly titul náměstka Kristova. Tito vzdoropapeži představovali vážný problém ve fungování latinské církve, neboť docházelo k soupeření mezi jednotlivými, dnes bychom řekli lobbistickými skupinami o prosazení právě svého papeže. Nejednotnost ve vedení církve měla dopad na celou duchovní komunitu a nevyhnula se ani profánnímu světu. Papežové museli často spoléhat na vojenskou pomoc feudálů a tím se dostávali do jejich područí.

Dokonce i papež Řehoř VII. byl zvolen nestandardním způsobem. Během pohřbu svého předchůdce Alexandra II., byl zvolen lidem, který si

³⁵ Barber, M. Noví rytíři. S. 26-27.

žádal právě jeho do úřadu papežského stolce.³⁶ Ač byl tento postup proti zákonu o volbě papeže z roku 1059. Během sporu o investituru, byl německými biskupy na císařův popud zvolen papežem Klement III. Opětovný spor, který se rozhořel mezi císařem a papežem vedl v roce 1083 k obsazení Říma císařským vojskem. Byli to Normané v čele s vévodou Robertem Guiscardem, kteří Řehoře z obležení vyprostili, přitom však došlo k poničení Říma.³⁷

Problém s dvojitým papežstvím nastal znovu ve 20. letech 12. století. Pontifikát Kalista II. byl ve znamení boje o moc se vzdoropapežem Řehořem VIII. Nakonec se podařilo Kalistovi ve sporu zvítězit. Po jeho smrti nastoupil na papežský stolec Celestin II. za vydatné pomoci rodiny Pierleoni. Celestin II. byl však den po svém zvolení přepaden členy konkurenční rodiny Frangipani a byl nucen vzdát se svého úřadu. Po těchto velice vypjatých událostech byl zvolen Lamberto di Fagnano jako Honorius II. (1124-1130) V této napjaté době byl svolán koncil právě do Troyes, aby se závažnými otázkami církve zabýval.

3.2 Koncil v Troyes

Koncil byl zahájen v lednu 1129, nejvyššího představitele církve zde zastupoval papežský legát Matouš z Albana. Kromě Matouše byl přítomen opat z Citeaux Špětán Harding, arcibiskupové z Remeše a Sens, další příslušníci kléru a několik světských aristokratů.

Hugo de Payns promluvil před shromážděním 13. ledna. Nejprve představil řád a důvod, pro který vznikl. Poté seznámil přítomné s řeholí, která byla přijata v Nábulusu, a podle které templáři žili. Jednalo se převážně o denní fungování řádu, jeho modlitby, společné trávení času, atd. Hugo doufal, že právě v Troyes dojde k vypracování a schválení nové ucelené a životaschopné řehole, která by řádu poskytla pevné a stabilní základy pro jeho další rozmach. Balduin II. i Hugo si byli vědomi, že bez významné duchovní osobnosti je realizace jejich snahy ohrožena. Proto poslal jeruzalémský král

³⁶ Coppa, Frank J. *The Great popes through history*. Greenwood Press: Westport, 2002. S. 98.

³⁷ Fischer-Wollpert, Rudolf. *Malý teologický slovník*. České katolické nakladatelství Zvon, Praha: 1995. S. 221.

okolo roku 1126 dopis opatovi cisterciáckého kláštera v Clairvaux Bernardovi, ve kterém jej žádal o pomoc pro templářský řád. Bernard po jistém váhání souhlasil a právě na koncilu v Troyes se stal největším obhájcem templářů.³⁸

Je nutné chápat někdy často podezřívavý a skeptický pohled určitých církevních hodnostářů na představu mnicha, jehož život má být naplněn modlitbami, kajícností a pacifismem a současně bojovníka pocházejícího z vojenské aristokracie, který byl vychován v luxusu, šarvátkách a neustálém boji. Jen těžko si lze představit rozdílnější vrstvu tehdejší společnosti. Přesto právě tohle templáři představovali a bylo na Bernardovi, aby přišel s možným řešením. Templáři a král si ovšem nemohli vybrat lépe, Bernard patřil mezi nejvýznamnější osobnosti 12. století. Dlouhá léta se přátelil s Hugem ze Champagne, který ještě před svým vstupem mezi templáře, věnoval cisterciákům pozemky, na kterých vznikl klášter v Clairvax. Dalším důvodem, který svědčil pro templáře, byl fakt, že Bernardův strýc André de Montbard byl jedním z oněch 9 zakládajících členů templářského řádu. Posledním faktorem, který mohl templářům při obhajobě řádu pomoci, bylo samotné místo konání, neboť Troyes se nacházelo v panství hrabat ze Champagne.

Pro koncil v Troyes vypracoval Bernard spis nazvaný Chvála nového rytířství (*De laude novae militiae*), který měl obhájit jak možnost spojení výše uvedeného, tak zdůraznit i nutnost vzniku rytířského řádu.³⁹

Templářům, ale především Bernardovi, se nakonec podařilo získat souhlas koncilu a tím i papeže. Ještě v Troyes byla vypracována řehole řádu, která obsahovala 72 klauzulí a velice se podobala řeholi cisterciácké. Koncil znal dobře duchovní život, s tím vojenským měl však pramálo zkušeností, proto také tato řehole formovala hlavně duchovní fungování řádu. Bylo jasně stanoveno, kdy se mají bratři modlit, na znamení chudoby nosit prostý oděv a jíst ze společné misky. Řádoví bratři měli nosit bílé pláště na znamení čistoty a odpoutání se od předešlého života. Toto se může jevit jako další důkaz

³⁸ Fraliová, B. *Templáři*. S. 43.

³⁹ Fraliová, B. *Templáři a Kristův rubáš*. S. 29.

svázanosti s cisterciáky a odkaz Bernarda. Cisterciáčtí mniši se také odívali do bílých hábitů.

Ti rytíři, kteří vstoupili do řádu na určitou dobu nebo byli ženatí a stejně tak i seržanti, tedy neurození, se měli odívat do hnědého nebo černého roucha. Bernard trpěl silnou averzí proti světským rytířům pro jejich rozmařilost a okázalost. V řeholi proto bylo přikázáno, aby templáři nosili krátce střižené vlasy s tonzurou⁴⁰ a pěstovali si dlouhé vousy. Zakázáno bylo přijímání žen do řádu a příslibování dětí, tak jako tomu bylo například u benediktýnů. Protože však všichni přítomní chápali, že v případě rytířského řádu je potřeba určité samostatnosti, mohli templáři vlastnit koně, výstroj a zbrojnoše. V čele řádu stál mistr (později označován jako velmistr). O důležitých věcech však rozhodovala kapitola složená z ostatních vyšších hodnostářů. V tomto raném období nebyly funkce v řádu nikterak striktně diferenciované.⁴¹

Po koncilu v Troyes už templářům nestálo nic v cestě a mohli se plně oddat svému poslání.

3.3 Pohled cír. hodnostářů na vznik templářského řádu

Troyes a celá výprava templářů na Západ byla velkým úspěchem. Podařilo se vyřešit otázku nástupnictví na jeruzalémský trůn. Balduinu II. dorazily posily pro nové válečné tažení proti Damašku. Templáři získali širokou podporu u většiny feudálů té doby a hlavně se podařilo získat oficiální uznání od církevního koncilu, které později uznal i papež Honorius II. Mohlo se zdát, že templářský řád získat podporu u všech složek obyvatelstva. Pravda byla však poněkud jiná. Pro prostý lid byl řád zprvu zcela neznámý a trvalo nějaký čas, než se pověsti o něm rozšířily i do nižších vrstev společnosti.

Část šlechty a duchovenstva spatřovala v templářích opravdu muže ryzích vlastností, kteří chtějí bránit svatá místa křesťanství proti nevěřícím, které poslal sám Ďábel, jež usilovat o lidské duše. Tak silný byl tehdejší náboženský zápal.

⁴⁰ Označení vyholeného místa na temeni hlavy typické pro příslušníky církevního kléru.

⁴¹ Haag, Michael. *Templáři, fakta a mýty*. Slovart, Praha: 2011. S. 94.

Existovala ovšem také část společnosti především z řad duchovenstva, která si nedokázala představit spojení křesťanských zásad s myšlenkou zabíjení. Na celý projekt pohlížela s velkou rezervovaností a skepsí. Jak zde bylo řečeno již dříve, byla to zásluha Bernarda z Clairvaux a jeho diplomatických schopností, že templářský řád mohl vzniknout. Bernard znal dobře poměry tehdejšího křesťanstva a věděl, že bude muset přijít s myšlenkou, kdy je zabíjení nejen ve prospěch křesťanství, ale dokonce službou Bohu a činností, která vede ke spáse duše, nikoliv hříchem. Bernard argumentoval slučitelnost rytířského a klášterního života tím, že povinností rytíře je bojovat se zlem v jeho fyzické podobě, zatímco posláním mnichů je boj se zlem v rovině duchovní. Cílem obou je tedy vymícení zla, a proto je jejich sloučení možné ba dokonce velice prospěšné. Zatímco zabíjení (homicidium) je smrtelným hříchem, zabíjení zla (malecidium) hříchem není. Navíc potírání zla ve jménu Krista je cestou, jak spasit svou duši a dostat se do Nebe.⁴²

Ani takto silná argumentace neochránila templáře před určitými pochybovači. Henry z Huntingtonu označil řád za „Nového netvora“, převor Guido napsal Hugovi z Paynesu dopis, ve kterém varuje řádové bratry před nebezpečím dvojího života. *„Je zbytečné útočit na vnější nepřátele, dokud nepokoříme nepřátele vnitřní... Nejprve musíme očistit naše duše od hříchů, potom země od barbarů.“*⁴³

Nejvýraznějším důkazem o pochybnostech v otázce řádu byl dopis neznámého autora označeného jako Hugo hříšník neboli Hugo peccator. Pisatel varuje templáře před úklady Dábla. Dále je nabádá, aby se plně oddali do rukou církve a nedbali vlastních tužeb.

Ve většině případů se nejednalo o odsouzení řádu, ale o snahu pisatelů o to, aby templáři nezapomněli na svou duchovní stranu a neoddali se plně vojenskému životu, na který byli po celý život zvyklí. Bernardova podpora poskytovala řádu v prvních letech existence dostatečně silnou ochranu před

⁴² Martin, S. *Templáři: Vzestup, moc, pád a mysterium templářského řádu*. S. 29.

⁴³ Guido, *Lettres des Premiers Chartreux*, cit. In Barber. S. 49.

napadením jejich ideové stránky. Navíc i papežům se myšlenka rytířského řádu pod svojí svrchovaností zamlouvala.

3.4 Bernard z Clairvaux a jeho role při konsolidaci řádu

Jak již bylo zmíněno, Bernard z Clairvaux (obr.2) byl jedním z nevlivnějších duchovních osobností 12. století. Byl vůdčí osobou reformy latinské církve, kterou započal Řehoř VII. Byl to právě Bernard, díky němuž zaznamenal cisterciácký řád během 12. stol. obrovský mocenský rozmach. Bylo tedy zcela logické, že při hledání pomoci pro templářský řád, vsadil Balduin II. právě na tohoto cisterciáckého mnicha. Je velice pravděpodobné, že bez pomoci Bernarda by bylo uznání řádu templářů o dost složitější možná dokonce neúspěšné. Význam, který Bernard pro křesťanskou společnost představoval, je dobře viditelný v tom, že byl prohlášen za svatého jen 22 let po smrti. Za pontifikátu Pia VIII. byl prohlášen učitelem církve. Svatého Bernarda je nutno chápat jako složitou osobnost se všedními lidskými problémy, sám sebe nedokázal plně identifikovat, jak dokládá v jednom ze svých dopisů: *„Připadá mi, že nejsem ani klerik, ani laik. Nevedu pravý život mnicha, ač nosím kutnu. Jsem chimaera mei saeculi, chiméra svého věku.“*⁴⁴

Zcela zásadní pro obhajobu řádu by traktát *De laude novae militiae*, ve kterém Bernard uvádí důvody vzniku mnišského řádu na příkladu templářů. Spis byl rozdělen na preambuli a dalších 13 oddílů. V prvním oddíle se věnuje spojení světského rytíře s duchovním mnichem. *„Tento nový řád rytířů věky dosud nepoznaly. Bojují ve dvou válkách, v jedné proti protivníkům z masa a krve, v druhé proti duchovní armádě zla v nebi. (...) Zajisté je to rytíř bez bázně a hany. Zatímco jeho tělo je pro takové podmínky dostatečně vyzbrojeno, také jeho duše je oděna zbrojí víry. Je jistě dobře vyzbrojen po všech stránkách; nebojí se démonů ani lidí.“*⁴⁵

Druhá část je pak věnována kritice mravů světských rytířů, kteří svůj život tráví v přepychu, marnivosti a bezbožných aktivitách, např. turnaje,

⁴⁴ Kameník, Milan. *Burgundsko - kraj mnichů. Citeaux a Bernard z Clairvaux*. Vyšehrad, Praha: 2002. S. 153.

⁴⁵ *De laude novae militiae*, Caput primum. *De laude novae militiae*. Viz příloha 1.

sokolnictví, atd. Bernard také kritizoval rozmařilost rytířů v podobě drahého šatstva a kamenů. „*Je ta nádhera ozdobou rytíře, nebo cetkami ženy? Myslíte si, že vaše zlato odrazí meče nepřátel, že couvnou před vašimi klenoty, že neproniknou vašim čínským hedvábím?*“⁴⁶

Pro Bernarda byl pravým rytířem muž silný, obezřetný, čínorodý a pilný. Zbytek spisu se věnuje tomu, jak má vypadat život v řádu a zvláštní místo je vyhrazeno popisu důležitých míst ve Svaté zemi.

3.4.1 Život a význam

Bernard se narodil v roce 1091 jako třetí ze 6 synů. Jeho matka byla Alžběta, dcera hraběte Bernarda de Montbard, která se v 15 letech provdala za Tecelina, pána z Fontaines, města poblíž Dijonu. Podle pověsti měla Alžběta během těhotenství zlý sen, ve kterém spatřila ve svém lůně bílého psa, který neustále štěkal. Vydala se tedy za svým zpovědníkem a svěřila se mu. Zpovědník řekl, že se jí narodí syn, který bude jako pes věrně hlídat dům Páně a štěkat na nepřátele víry.⁴⁷

Bernard vyrostl ve ctnostného mladíka. Studoval v klášterní škole při kostelu v Chatillon-sur-Seine. Už od mladého věku projevoval talent k učení a velký zájem jevil o studium Bible. V devatenácti letech dokončil studium a o dva roky později společně se svými bratry a dalšími 30 společníky se mladý Bernard rozhodl vstoupit do nově vzniklého kláštera v Citeaux, který se silně profiloval jako asketický klášter s důrazem na život podle původní řehole sv. Benedikta. Místní mniši rychle rozpoznali potenciál, který se v Bernardovi ukrýval. Během roku 1114 složil postupně tři slavné sliby. Zájem o cisterciácký řád se rychle šířil a lákal stále nové adepty.⁴⁸

Brzy již byla překročena kapacita kláštera a opat Štěpán Harding vybral právě Bernarda a dalších 12 bratrů, aby osídlili území, které získal řád darem od pánů z Chalons. Když mniši dorazili na místo, pojmenovali jej Absinthea, ale byl to Bernard, který jej přejmenoval na Clairvaux neboli Údolí světla. Stal

⁴⁶ Tamtéž, Caput II. De militia saeculari.

⁴⁷ Dachovský, Karel. *Sv. Bernard z Clairvaux*. Nakladatelství Řád, Praha: 2010. S. 7.

⁴⁸ Benedikt XVI. *Velké postavy středověké církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří: 2011. S. 170.

se opatem kláštera a brzy jej začali vyhledávat lidé prostí ale i vznešení, aby jej prosili o radu. Bernardův věhlas rychle rostl a zvětšoval se i počet noviců hlásících se do Clairvaux.

Bernarda trápily celý život vleklé nemoci. V této době také napsal první ze svých spisů, pojmenovaný O sedmi stupních pokory a pýchy, ve kterém zdůraznil roli pokory jako skutečného prostředku poznání sebe sama. Dalším důležitým traktátem byl spis Chvála panenské Matky, který byl určen mnichům a pojednával o životě a významu Marie.⁴⁹

Během let věhlas Bernarda a cisterciáků neustále rostl, udržoval kontakty s významnými osobnostmi církevního života jako např. s Hildegardou z Bingen, abatyší benediktýnského kláštera a reformní osobností duchovenstva v německých zemích nebo Petrem Ctihodným, opatem kláštera v Cluny. Bernard se nikdy nechtěl účastnit politického života, jeho jedinou tužbou byl poklidný život v prostředí kláštera a bádání nad duchovními otázkami. Osud s ním měl však jiné plány.⁵⁰

Na sklonku 20. let 12. století stál Bernard před nejsložitějším problémem svého dosavadního života a to před prosbou Balduina II. o pomoc při uznání templářského řádu. Tomuto problému byl věnován prostor v oddílech 2.2, 2.3 a 2.4, a proto není nutné jej znovu vysvětlovat.

Bernardovo angažování se na koncilu v Troyes znamenalo krok do světa politiky a mocenských intrik, do světa, který si přál tolik ignorovat. Po smrti Honoria II. nastalo opětovné schizma uvnitř církve. Část kardinálů prohlásila papežem Petra de Leone jako Anakleta II., menší část zvolila Gregoria Papareschiho coby papeže Inocence II. Zatímco Anaklet se opíral o podporu římského lidu a německého krále Lothara III., Inocenc byl nucen uprchnout do Francie. Na své straně měl však silného spojence - opata cisterciáckého řádu v Clairvaux. Bernard neoblomně hájil nárok Inocence na papežský stolec. V roce 1130 na koncilu v Etampes se mu svým věhlasem a argumentací podařilo získat většinu hlasů právě pro Gregoria. Anaklet II. byl

⁴⁹ Dachovský, Karel. *Sv. Bernard z Clairvaux*. S. 18.

⁵⁰ Benedikt XVI. *Velké postavy středověké církve*. S. 169.

prohlášen vzdoropapežem a hrozila mu exkomunikace. Postupně Bernard svými diplomatickými schopnostmi získal podporu pro Inocence i ve Francii, Anglii, Španělsku a nakonec také v Říši.⁵¹ Spor trval dlouhých 8 let až do smrti Anakleta II. v lednu 1138. Poté, byl zvolen nový vzdoropapež Viktor IV, který se však svého postu po 3 měsících od jmenování vzdal. Svoji roli v tom opět sehrál Bernard. Bez pomoci Bernarda by Inocenc II. jistě svůj titul neohájil. Tento papež v budoucnu ještě výrazně promluvil do fungování a pravomocí templářského řádu.

Posledním významným počinem Bernarda byla pomoc svému dřívějšímu žákovi pozdějšímu papeži Evženu III. Na Vánoce 1144 se podařilo mosulskému vládci Zengímu dobít Edessu a křižáci ve Svaté zemi tak přišli o důležité strategické území. Jako odpověď na to vydal papež Evžen bulu *Quantum praedecessores* a vyzval tak evropské feudály k účasti na Druhé křížové výpravě. Při této příležitosti poprosil papež Bernarda o pomoc při přesvědčování především panovníků, u kterých se Bernard těšil přízni. Bernard získal pro věc francouzského krále Ludvíka VII. a početnou podporu z německých zemí pod vedením Konráda.

Po neúspěchu křížové výpravy se snažil již nevěnovat pozornost dění v politice, ale uchýlit se zpátky do svého kláštera a věnovat se duchovní činnosti. Ke konci života trpěl vleklými nemocemi, které to trápily celý život. Bernard z Clairvaux zemřel 20. srpna 1153. Během svého života založil na 160 cisterciáckých klášterů.⁵²

3.5 Vztahy řádu a papežství do konce 12. století

Po koncilu v Troyes se Hugo de Payns společně s ostatními bratry mohli vrátit do Svaté země. Část templářů zůstala v Evropě, aby dohlížela na fungování a rozšiřování řádu. Bylo také potřeba zbudovat fungující zásobovací síť, která by zajistila přísun nových bojovníků a zásobování z Evropy do Svaté země. Donace řádu stále pokračovaly a měly vzrůstající tendenci. Zajímavým

⁵¹ Ficher-Wollpert. R. *Malý teologický slovník*. S. 22.

⁵² Dachovský K. *Sv. Bernard z Clairvaux*. S. 39.

příkladem je Eleonora Akvitánská, v této době ještě manželka Ludvíka VII. a pozdější matka Richarda Lví srdce - vůdčí osobnosti Třetí křížové výpravy, která darovala a velmi podporovala dům v rozvíjejícím se přístavu La Rochelle.

Zcela specifická byla úloha řádu na Pyrenejském poloostrově. Téměř okamžitě zde byli templáři přijati jako bojovníci reconquisty. Dostávali dary od šlechticů, nejčastěji v podobě domů, pozemků. Nevídaným se stal dar aragonského krále Alfonse I., který byl velkým bojovníkem s Maury a dokázal na nich vybojovat velké území. Alfonsovi se představa rytířských řádů velice zamlouvala a sám založil bratrstvo v Belchiru a Řád Svatého Spasitele z Monrealu.⁵³

Alfons I. zemřel v roce 1134 bez potomků a ve své závěti odkázal celé své území a správu nad ním Templářskému řádu a Řádu johanitů. Něco takového nemělo obdoby. Představa, že by se rytířské řády krátce po svém vzniku staly pány tak rozsáhlého území, si nikdo nedovedl představit. Aragonská šlechta a bratr Alfonse Ramiro se s něčím takovým nemohli smířit, ale ani samotné řády nepředpokládaly, že by se závěť naplnila v plném rozsahu. Po různých jednáních bylo dohodnuto v roce 1143, že templářský řád získá šest významných hradů, dále desetinu královských výnosu a pětinu všechnu budoucích územních zisků.⁵⁴ Kdo by si pomyslel, že pouhé čtyři roky od svého formálního uznání získají templáři takový majetek, pravomoci a prestiž.

Řád se v tomto období netěšil pouze z materiálních darů. Papežové si uvědomovali potenciál, který templáři představovali. Svou roli zde významně sehrál vliv, který si až do své smrti ponechal Bernard z Clairvaux. Není náhodou, že papežové, kteří templářům udělili největší privilegia, byli Inocenc II. a Evžen III. O roli Bernarda v životě obou těchto papežů bylo již referováno dříve.

⁵³ Barber, M. *Noví rytíři*. S. 56.

⁵⁴ Haag, M. *Templáři, fakta a mýty*. S. 97.

Inocenc II. vydal 29. března 1139 na Druhém lateránském koncilu bulu Každý dobrý dar, která je ale známější pod latinským názvem *Omne datum optimum*. Tato bula byla do té doby něčím zcela nevídaným a revolučním. Bula je adresována Robertovi z Craonu, který se stal templářským velmistrem po smrti Huga de Payns v roce 1136. Templáři jsou v ní označeni za ochránce církve a bojovníky proti nevěřícím: „...*jste pravými Izraelity a nejzkušenějšími bojovníky svaté války...byli jste jmenováni Pánem za obránce katolické církve a bojovníky s nepřítelem Kristovým.*“⁵⁵

Templáři také směli mít vlastní kaplany a kněze pouze pro účely řádu. Mohli zakládat kostely. Byli osvobozeni od placení desátků a sami pak mohli desátky vybírat na územích jimi spravovaných. Majetek získaný na muslimech si mohli ponechat. Templáři si sami volili svého velmistra, který pak řídil řád bez vnějších zásahů. Zcela zásadním se stala úplná exempce neboli vymanění templářského řádu z pravomocí jak světských tak i církevních institucí.⁵⁶ Templáři se stali odpovědni pouze osobě papeže. „...*vědomi toho, že vaše posvátná a náboženská instituce pochází od Boží prozřetelnosti...ni laik ni duchovní žádné přísahy nebo slibu nebude od vás požadovati.*“⁵⁷ Bula *Omne* dala templářům obrovské pravomoci, kterým nemohl konkurovat žádný jiný mnišský ani rytířský řád. Templáři se stali vlastními pány.

Nástupce Inocence II. Celestýn II. vydal v roce 1144 bulu *Milites Templi*, ve které potvrdil, jak bulu *Omne*, tak přidal několik dalších privilegií. *Milites* byla namířena na duchovní a ukládala jim, aby pro templáře uspořádali sbírku.

Poslední bulou, která vytvořila z templářů ojedinělý úkaz v historii Západního křesťanství, byla bula *Militia Dei* z roku 1145 vydaná žákem Bernarda Evženem III. Právě v této bule byl ustanoven poznávací znak templářů, a to rudý kříž na bílém poli.⁵⁸

Během patnácti let tak získat řád vedle velkých pozemků a nemovitostí ve Francii, Anglii a Španělsku i dosud neviděná práva. Jen ztěží si lze

⁵⁵ *Omne datum optimum*. Viz příloha 2.

⁵⁶ Hiestand, Rudolf. *Papsturkunden für Templer und Johanniter*. Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen: 1984. S. 67.

⁵⁷ *Omne datum optimum*. Viz příloha 2.

⁵⁸ Buben, Milan M. *Encyklopedie řádu a kongregací v českých zemích – Řády rytířské a křížovníci*. S. 57.

představit, jak se musel tehdejšímu lidu řád jevit. V mnoha duchovních vyvolával obavy ze své rychle rostoucí moci a objevovala se také žárlivost, neboť privilegium templářů bylo jasně viditelné. Ovšem vedle práv a privilegií byl na templáře kladen jasný požadavek, a to hrát vůdčí roli v boji proti muslimům ve Svaté zemi. Právě templáři se později stali zosobněním ideje křížových výprav.

Templáři své postavení uplatnili hned následujícího roku 1146. Jako odpověď na dobytí Edessy byla za vydatné pomoci Bernarda vyhlášena Druhá křížová výprava. Mistr templářů ve Francii Everard des Barres hrál při přípravě tažení významnou roli a byl jedním z rádců krále Ludvíka VII. Během Druhé křížové výpravy zajišťovali templáři především finanční a zprostředkovatelskou funkci pro křížáky z Evropy, kteří si na poměry na Blízkém východě jen těžko zvykali. Od roku 1148 to byl právě templářský řád, který výpravu financoval. Od této chvíle až do svého konce se templáři stali správci francouzské královské pokladny. Výpravu tvořily především francouzské a německé jednotky. Jak již bylo zmíněno, výprava trpěla od začátku problémy a do Svaté země se dostala jen část jednotek. V červnu 1148 bylo rozhodnuto, že cílem výpravy se stane Damašek. Křížáci byli od města odraženi a tím skončila celá neúspěšná Druhá křížová výprava.⁵⁹

Ač zde templáři plnili spíše podpůrnou funkci, v pozdějších letech to byli právě oni, kteří představovali hlavní vojenskou sílu křesťanů na Blízkém východě.

Zásadním se stal rok 1187, kdy se podařilo spojeným muslimským silám pod velením Saladina nejprve porazit křesťanské síly v bitvě u Hattinu a hlavně znovu dobýt Jeruzalém. Saladin cítil vůči templářům silnou averzi a chápal je jako nejfanatičtější a nejobávanější křesťanské vojáky. Po bitvě u Hattinu nechal popravit všech 250 templářských rytířů. Zbytek 12. století byl ve znamení neustálé defenzivy křesťanů. Křížáci si zachovali pobřežní města a několik hradů ve vnitrozemí ovládané templáři a johanity.⁶⁰

⁵⁹ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. S. 45.

⁶⁰ Barber, M. *Noví rytíři*. S. 136.

Ani uskutečnění Třetí křížové výpravy mnoho nezměnilo. Hlavním městem křížáky ovládané části Palestiny se stal Akkon a to až do roku 1241.

4. Situace řádu během 13. století

4.1 Kontrast Východu a Západu v 1. pol. 13. století

Situace na Východě byla krajně vyhrocená. Doba mezi Hattinou a dobytím Akkonu v roce 1291 byla ve znamení postupného úpadku, až na částečné uklidnění situace za Fridricha II., kterému se podařilo opět získat Jeruzalém nyní diplomatickou cestou, a vyjednání příměří s muslimy na dobu 10 let. Fakt, že se křesťanské státy udržely ve Svaté zemi ještě dalších sto let, měl několik příčin. Silná osoba v podobě Saladina dokázala spojit jinak etnicky, regionálně i nábožensky velice různorodou společnost, po jeho smrti vyplavaly na povrch dřívější problémy a spojení se rychle rozpadlo. Dalším důvodem udržení se států ve Svaté zemi byly právě rytířské řády, především templáři, kteří proces eroze křížácké síly v Zámoří zpomalily.

Diametrálně odlišná byla situace křesťanstva, ale i řádu na Západě. Většina 13. století se nesla ve znamení vrcholící, ale také paradoxně upadající moci latinské církve. Zářným příkladem vzestupu moci papežů byl pontifikát Inocence III., za kterého dosáhl institut papežství svého dějinného vrcholu.⁶¹

Inocenc III.(obr.3), vlastním jménem Lothar hrabě ze Segni se stal papežem v roce 1198 ve 38 letech a od počátku se profiloval zcela v tradici Řehoře VII. jako neoblomný obránce papežské svrchovanosti. Krátce po svém jmenování musel řešit problém, který nastal ve Svaté říši římské. Po smrti Jindřicha VI. se rozhořel konflikt o nástupnictví mezi Filipem Švábským a Otou Brunšvickým. Inocenc podporoval Otu, který se také stal králem a v roce 1209 také císařem. Oto však napadl Itálii a část papežského státu, a proto jej Inocenc dal do klatby. Na papežův podnět byl zvolen německou šlechtou nový král Fridrich, syn Jindřicha VI.⁶²

⁶¹ Küng, H. *Malé dějiny katolické církve*. S. 63.

⁶² Coppa, Frank J. *The Great popes through history*. S. 126.

Fridrich vydal 12. července 1213 Zlatou bulu, ve které uznává všechna práva a svrchovanost papeže nad světskými vládci. Panovníky chápal jako své leníky a ztotožňoval se s myšlenkou univerzalizmu duchovní moci nad světskou. Byl to právě Inocenc III., který se jako první papež označil za Kristova náměstka (vikaria christie).⁶³

Inocenc se zajímal i o situaci v Zámorí a snažil se připravit novou křížovou výpravu. S jeho pontifikátem je spjata nešťastná událost Čtvrté křížové výpravy z roku 1206, kdy byla na popud benátských obchodníků dobyta a vypleněna Konstantinopol. Postupoval tvrdě proti kacířským hnutím, nejznámějším příkladem bylo vyhlášení křížové výpravy proti hnutí katarů v jižní Francii. V roce 1215 nechal svolat největší duchovní koncil středověku, označený pod pojmem Čtvrtý lateránský koncil. Účastnilo se ho na 1200 duchovních, jedním z bodů, o kterých se jednalo, byla otázka vyhlášení další křížové výpravy do Svaté země.⁶⁴

Papež se však uskutečnění své vize o další kruciádě už nedožil, zemřel během léta 1218.

Z pohledu papežství lze konstatovat, že 1. pol. 13. století byla ve znamení neustálého západu papežů s císařem Fridrichem II. Zatímco Inocencovi III. se dařilo mít nad Fridrichem navrch, jeho nástupci se neukázali být tak silnými osobnostmi a dostali se pod velký tlak císaře. Výjimkou se stal papež Inocenc IV., který po vzoru svého jmenovce pokračoval v politice silného papežství. V roce 1245 svolal koncil do Lyonu, kde prohlásil Fridricha kacířem a zbavil ho všech titulů a moci. Ač nebylo toto rozhodnutí přijímáno všude stejně, Fridrich byl nucen se stáhnout a již nikdy nezískal nazpět svoji dřívější moc. Fridrich II. zemřel roku 1250 ve Florentině.

Po uplynutí 10-tiletého příměří vyjednaného Fridrichem II. a damašským sultánem al-Kamilem se před křížáky objevily nové problémy. Vztahy mezi Jeruzalémem a Damaškem byly na dobré úrovni. Nové ohnisko nebezpečí představoval Egypt. Na jaře 1244 vyrazil s vojskem egyptský vládce as-Sáliha

⁶³ Ficher-Wollpert, R. *Malý teologický slovník*. S. 233.

⁶⁴ Küng, H. *Malé dějiny katolické církve*. S. 66.

Ajjuba proti spojeným silám křižáků a Damašku. Ač bylo egyptské vojsko méně početné, podařilo se jim s pomocí elitních oddílů mamlúků zvítězit. Porážka u La Forbie byla srovnatelnou katastrofou jako bitva u Hattinu a co do důsledků jej předehnala.

Křižáci definitivně ztratili Jeruzalém a byla vypleněna svatá místa. Porážka u La Forbie znamenala konec myšlenek na opětovné získání svých někdejších území, rozkladu nezabránila ani Sedmá křížová výprava z roku 1249 vedená francouzským králem Ludvíkem IX. Svatým.

Se zhoršující se situací v Zámoří se templářský řád začal více orientovat na Evropu a svou pozici v ní. Stále více byli templáři využíváni jako bankovní institut, neboť poskytovali úschovu peněz rytířům cestujícím na Východ. Stále silnější bylo jejich napojení na francouzské krále, pro které už od dob Ludvíka VII. fungovali jako správci královské pokladnice.

4.2 Od La Forbie do pádu Akkonu

Ač skončila Sedmá křížová výprava nezdarem, byl zajat i Ludvík IX., neodradila francouzského krále od setrvání ve Svaté zemi až do roku 1254. Situace v Palestině se ještě více zkomplikovala, když na Blízký východ dorazila mongolská vojska. V roce 1258 Mongolové dobyli Bagdád, kde pozabíjeli veškeré obyvatelstvo. O dva roky později kapituloval Damašek. Strach z této vojenské mašinerie se šířil jak mezi křesťany tak i muslimy. V roce 1260 se mamlúkům podařilo Mongoly porazit v bitvě u Ajn Džalutu. V reakci na vítězství zavraždil generál Al Bajbárs sultána Kutuze a sám se chopil moci. Usednutí Al Bajbárse na egyptský trůn předznamenalo poslední etapu přítomnosti křižáků, potažmo templářů, v Zámoří.⁶⁵

Po bitvě u Ajn Džalutu postupovala egyptská vojska hlouběji do Palestiny, kvůli stálé přítomnosti Mongolů byl pokus o dobytí Akkonu neúspěšný, a tak se Al Bajbárs zaměřil na hrady ve vnitrozemí bráněné rytířskými řádmi. Během roku 1268 se mamlúkům podařilo dobýt Antiochii,

⁶⁵ Read, Piers Paul. *Templáři*. BB art, Praha: 2001. S. 215.

největší město, které ještě křižáci ve Svaté zemi drželi a nejlépe opevněný templářský hrad v Zámorí Safed.⁶⁶

V reakci na tyto zprávy se rozhodl Ludvík IX. uspořádat další křížovou výpravu. Jejího cíle se však nedožil. Zemřel během výpravy do Tuniska v srpnu 1270. Situaci křižákům a tedy i templářům znesnadňoval i čilý obchodní poměr mezi Egypťany a především Benátskou republikou, která mamlúkům dodávala komodity, podporující boj s křižáky. Vůdci v Zámorí ovšem neměli moc, jak proti tomuto zasáhnout a navíc byli na obchodu s Benátčany závislí. Důvodem, který napomohl křižákům oddálit úplnou porážku, byla stále přítomnost Mongolů, kteří představovali pro Al Bajbársův tým nebezpečí.

S prohlubující se krizí na Východě byl templářský řád nucen hledat prostor pro svou existenci jinde. Začal se více orientovat na Evropu a především na bankovníctví. Stále se posilovala provázanost templářů s francouzskou korunou. Svou výjimečnou pozici si templáři zachovali a posílili na Pyrenejském poloostrově. Ačkoliv templářský řád posílal do Svaté země stále nové prostředky a jednotky, nemohl zvrátit nevyhnutelný osud. V této době se v řádu objevují i vlastnosti, které za dob zakladatelů nebyly možné. Někteří řádoví bratři příliš zpsychli, vědomi si svého výjimečného postavení. Z řad duchovenstva i šlechty se ozývaly stížnosti na domýšlivost a tajemnost řádu. Na druhou stranu to byli templáři, kteří bránili Svatou zemi do poslední chvíle. Situaci řádu komplikoval i fakt, že většina velmistrů té doby byla zabita při bojích s muslimy a tak řád postrádal určitý dlouhodobý ideový plán.⁶⁷

Druhá polovina 13. století byla ve znamení velkých kontrastů v západním duchovenstvu. Byli zde slabí papežové jako např. Alexandr IV. či Inocenc V. Nastala také situace, kdy byl papežský stolec neobsazen po dobu tří let. Našli se zde ale také silní papežové, kterým se podařilo úroveň církve pozvednout. Nejvýznamnějším z nich byl Řehoř X. Nový papež, vlastním jménem Theobald Visconti, pobýval řadu let v Palestině a znal tak složitou

⁶⁶ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. S. 64.

⁶⁷ Barber, M. *Proces s templáři*. Argo, Praha: 2008. S. 26.

situaci, v níž se křesťané nacházeli. Papež svolal v roce 1273 koncil do Lyonu, kde se mělo jednat o reformách církve, vyhlášení křížové výpravy a znovu sblížení s východním křesťanstvím. O stále silné podpoře templářů ze strany papeže svědčí i fakt, že templářský velmistr Guillaume z Beaujeu byl na koncilu přítomný a seděl po pravici papeže.⁶⁸

Největším úspěchem koncilu bylo vytvoření unie s byzantským císařem Michaelem VIII., který uznal svrchovanost papeže a přihlásil se k vyznání víry podle koncilu v Niceji. Jednalo se o velký úspěch papežství a vyřešení schizmatu z roku 1054. Unie však nevydržela dlouho především kvůli odporu východního duchovenstva a obyvatelstva. K výrazné změně došlo také v otázce volby papeže. Aby nedocházelo k velkým průtahům a ovlivňování volitelů rozhodl papež o uzamčení kardinálů během volby do konkláve. Mnohá z Řehořových ustanovení jsou platná dodnes. Po smrti Řehoře X. nastalo období slabých papežů často v pokročilém věku, většina z nich byla pod vlivem francouzských panovníků.

Situaci ve Svaté zemi nekomplikovali pouze mamlúci a Mongolové, začaly se objevovat i spory mezi křižáky. Vznikl spor o nástupnictví mezi Karlem z Anjou, bratrem Ludvíka IX. a jeruzalémským králem Hughem III., který dlouhodobě destabilizoval velení křižáků. Vzájemným sporům se nevyhnuli ani templáři a tripolský hrabě Bohemund III. Jejich spor vyústil roku 1282 pobitím všech templářů v Tripolisu.

Velmistrovi Guillaume z Beaujeu se podařilo s nástupcem Al Bajbárse Kalavunem vyjednat v roce 1282 desetileté příměří. Již v roce 1285 však bylo toto příměří porušeno mamlúky. V dubnu 1289 padlo Tripolské hrabství a 5. dubna začalo obléhání Akkonu.⁶⁹

Definitivní porážka křižáků nastala 25. května 1291, kdy padla citadela bráněná templáři.(obr.4) Při obléhání zahynul i templářský velmistr. Byli to právě templáři, kteří bránili Akkon do poslední chvíle. Dobyť Akkonu

⁶⁸ Barber, M. *Noví rytíři*. S. 191.

⁶⁹ Nicolle, D. *Pád Akkonu 1291*. Grada Publishing., Praha: 2005. S. 47.

znamenal konec existence křižáckých území ve Svaté zemi po 196 letech.⁷⁰ Templářský řád přesídlil nejdříve na Kypr a později do Francie, myšlenka na znovuzískání Palestiny však byla stále živá.⁷¹

V roce 1293 byl zvolen velmistrem Jacques z Molay, který energicky hlásal nutnost křížové výpravy a znovudobytí dřívějších pozic.⁷²

4.3 Zostřování vztahů mezi církevní a světskou mocí

Ztráta Svaté země společně s absencí silných osobností v roli papeže a neustálý boj římských rodin, Colonnů a Orsiniů o vliv při volbě papeže - to bylo jen několik příčin krize, do níž se katolická církev koncem 13. století dostala. Během celého století se institut papeže potýkal s vleklým sporem mezi Štaufy a příslušníky Kapetovců, který ani autorita papežského stolce nemohla jednoznačně vyřešit. V 90. letech se však objevil papež dosti energický a odhodlaný, aby po vzoru Řehoře VII. a Inocence III. opět pozvedl papežskou moc, byl jím papež Bonifác VIII.

Bonifác VIII. vlastním jménem Benedetto Gaetani, byl zvolen v roce 1294 a ihned začal prosazovat nadřazenost duchovní potažmo papežské moci nad světskou. Při prosazování své politiky se dostal do mnoha sporů např. s dánským králem Erikem VII. či říšskými kurfiřty. Největší spor nastal s francouzským králem Filipem IV. Sličným, vnukem Ludvíka IX. Svatého. Stejně jako Jacques z Molay chtěl i on zorganizovat křížovou výpravu, nesetkal se však s kladným přístupem u evropských panovnických dvorů.⁷³

Francouzský král Filip IV.(obr.5), který nastoupil na trůn roku 1285, byl cílevědomým panovníkem, jež chtěl z Francie udělat hegemonu Evropy. Do značné míry jím však Francie již byla. Země měla 15 až 20 mil. obyvatel, zatímco např. Anglie 3 až 4 mil. Paříž byla evropským centrem obchodu a inteligence. Filip zavedl silnou centrální politiku a také toužil připojit k Francii území, která do té době nebyla její součástí především Gaskoňsko a Flandry.

⁷⁰ Buben, Milan M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích – Řády rytířské a křížovníci*. S. 65.

⁷¹ Barber, M. *Noví rytíři*. S. 195.

⁷² Demurger, Alain. *Jakub z Molay*. Argo, Praha: 2011. S. 75.

⁷³ Coppa, Frank J. *The Great popes through history*. S. 163.

Pro válku s Anglií a restrukturalizaci země potřeboval Filip peníze. Jedním ze způsobů jak je získal, bylo vyhnání Židů a konfiskace jejich majetku. Jako silný panovník se stavěl proti představě podřízenosti světských vládců papeži, přišel tedy nevyhnutelný střed s Bonifácem VIII.⁷⁴

4.3.1 Spor mezi Bonifácem VIII. a Filipem IV.

Bylo jenom otázkou času, kdy konflikt mezi papežem a francouzským králem vygraduje v otevřené nepřátelství. Pohled obou osobností na svrchovanost moci se diametrálně lišil a spor mohl mít pouze jediného vítěze. Během sedevakance, období volby nového papeže, si Filip prosadil na francouzském kléru možnost přezkoumání rozhodnutí církevních soudů soudem královským. Toto králi nestačilo a vymínil si, že příslušníci kléru budou odvádět daň francouzskému království. Filip se tak snažil vytvořit první národní církev. Proti tomu se ohradil Bonifác s tím, že něco takového je přípustné pouze se souhlasem papeže. V roce 1296 vydal bulu „Clericis laicos“, ve které hrozí exkomunikací každému duchovnímu, který by onu daň odvedl. Duchovní ve Francii však byli pod přílišným vlivem Filipa, a tak byl papež nucen později bulu odvolat. Následovalo jisté zlepšení vzájemných vztahů, také díky tomu, že Bonifác v roce 1297 prohlásil Filipova dědečka Ludvíka IX. za svatého.⁷⁵

Spor se rozhořel znovu o pět let později, kdy nechal Filip IV. uvěznit papežského legáta Bernarda Saisseta. V reakci na to, vydal papež novou bulu „Unam sanctam“, ve které se vrací k myšlence dvou mečů. Podle Bonifáce jsou oba meče v držení církve a papež jako její představitel je vládcem celého křesťanstva, tedy i světských vládců. Konflikt došel až tak daleko, že Bonifác sepsal bulu „Super Petri Solio“, která měla exkomunikovat krále, jestliže proti němu bude dále vystupovat. Papež ovšem bulu nestačil vydat, neboť Filipova odpověď byla rychlá a nelítostná.

⁷⁴ Šedivý, J. *Tajemství a hříchy templářského řádu*. S. 91.

⁷⁵ Küng, H. *Malé dějiny katolické církve*. S. 78.

4.3.2 Incident z Anagni

Den před vyhlášením exkomunikace 7. září 1303 vyslal král svého prvního ministra Viléma z Nogaretu se skupinou ozbrojenců do papežova letního sídla a rodiště v Anagni. Ten se zde léčil z dlouhodobého onemocnění. Za pomoci rodiny Colonnů se Nogaretovi podařilo do města dostat a přepadnout papeže s cílem odvést jej do Francie a soudit za kacířství, vraždu svého předchůdce a jiná smyšlená obvinění. Ten byl držen jako rukojmí ve svém domě, kde byl také Nogaretem fyzicky napaden. Proti tomu se vzbouřili místní obyvatelé a papeže osvobodili.

Stres z přepadení, fyzická újma a těžká nemoc žaludku se podepsaly na tom, že následujícího roku Bonifác VIII. zemřel. Nogaret měl být souzen za útok na papeže. K soudu však kvůli okolnostem a důrazu Filipa IV. nikdy nedošlo.⁷⁶

5. Situace mezi léty 1300 až 1314

5.1 Postava Klementa V.

Po smrti Bonifáce VIII. a krátkém pontifikátu Benedikta XI. nastala při volbě nového papeže složitá situace. Konkláve se rozdělilo do dvou táborů. Jednu část představovali profrancouzští kardinálové, druhou přívrženci Bonifáce. Konkláve se nemohli zúčastnit dva kardinálové z rodiny Colonnů, které Bonifác zbavil funkcí. Nakonec zvítězila profrancouzská strana. Trvalo téměř rok, než byl zvolen nový kandidát. Stal se jím Bertrand de Got. Byl příslušníkem staré ale chudé gaskoňské šlechty. Miloval však přepych a rozmařilost, obklopoval se drahými věcmi a milenkami. Kvůli svárům římských rodin nemohl pobývat v Římě, a tak na důraznou radu Filipa, přesídlil do Avignonu. Toto město se od roku 1309 stalo na příštích sedmdesát let sídlem papežů pod dohledem francouzské koruny. Král si tak ještě zvýšil vliv a moc nad papežem. Až do své smrti si král svůj vliv nad Klementem podržel a ten byl zařazen mezi nejslabší osobnosti v úřadu Kristova náměstka.

⁷⁶ Fraliová, B. *Templáři*. S. 111.

V roce 1305 nastoupil Bertrand do funkce jako Klement V. Hned od začátku bylo patrné, že Filip IV. dosáhl svého. Po problematickém Bonifácovi usedl na papežský stolec člověk, který bude snadno ovlivnitelný. A skutečně. Klement V. nebyl nikterak silnou osobností, spory chtěl řešit mírnou cestou a hlavně byl plně závislý na vůli francouzského krále. Papež na králův popud zrušil všechna obvinění a exkomunikační hrozbu z doby Bonifácova pontifikátu.⁷⁷

Už od pádu Akkonu se v myslích západního duchovenstva, ale i světských panovníků objevovala myšlenka na spojení dvou největších mnišských řádů, tedy templářů a johanitů. Krátce po svém nástupu do úřadu Klement tuto myšlenku oživil. V roce 1306 si papež velmistry obou řádů pozval k sobě, aby o této možnosti diskutovali, dalším bodem mělo být plánování nové křížové výpravy. Dostavil se pouze Jacques z Molay, který se vyslovil pro potřebu křížové výpravy, ale nepřipouštěl si sloučení řádů. Schůzka tak nepřinesla nic podstatného ani nového.⁷⁸

V této době již několik let tajně probíhalo vyšetřování templářů vedené Nogaretem. Důvodem byly zprávy z let 1304-5, kdy jeden dříve propuštěný templář Esquius Floyrac vyprávěl aragonskému králi o kacířství a podivných rituálech uvnitř templářského řádu. Jakub II. jej poslal do Francie, kde se mu dostalo audience u krále, který s velkým zájmem poslouchal líčení Floyraca. Důvody Filipovi nevraživosti vůči řádu byly dosti jasné. On jako silný panovník nemohl snést přítomnost tak silné vojenské i ekonomické instituce jakou byli templáři. Možná nejdůležitějším důvodem však byla Filipova snaha získat obrovský majetek, který templáři během let získali.

K tomuto se váže jedna událost z roku 1306, kdy Filip IV. potřeboval nutně peníze na vedení války s Anglií. Obrátil se na hlavního pokladníka řádu v Paříži a požadoval obrovskou sumu 300 000 zlatých floritů. Něco takového mohl povolit pouze velmistr, který byl ovšem kvůli záležitostem řádu na Kypru. Pokladník Jan z Tournai peníze vydal bez jakéhokoliv požadavku vrácení. Když

⁷⁷ Barber, M. *The Trial of the Templars*. Cambridge university press, Cambridge: 1996. S. 25-26.

⁷⁸ Demurger, A. *Jakub z Molay*. S. 149.

se to dozvěděl Jacques de Molay, propustil Jana z templářských řad. To se ovšem nelíbilo Filipovi, který použil opět svůj vliv na Klementa V. a donutil jej zvrátit velmistrovo rozhodnutí.

Zde je patrný příklad, jak silně byl papež pod královým vlivem a také nejspíše zde Filipa napadla myšlenka na zisk templářského majetku.

Jakmile nashromáždil Filip dostatek obvinění, informoval papeže o obviněních. Klement V. zaujal neutrální stanovisko a celou situaci se snažil oddalovat. Toho využil král a 14. září 1307 vydal zatykač na všechny templáře v království.⁷⁹

5.2 Zatčení templářů

K jeho uskutečnění došlo 13. října, kdy byli skutečně pozatýkáni templáři v celém království. Nikdo nekladl odpor, neboť se řád domníval, že se jedná o nedorozumění a stále platila bula „Omne datum optimum“, která vymanila templáře ze světské moci. Filipovi právníci ovšem našli kličku, kterou v souvislosti s potlačením rostoucího kacířství vydal Honorius III. Tento příkaz dovozoval inkvizici vyšetřovat příslušníky rytířských řádů, a protože jej od té doby nikdo nezrušil, platil stále.⁸⁰

To byl jeden z důvodů, proč byli templáři obviněni právě z kacířství, pro jiný zločin nemohl král do práv templářů zasáhnout. Vedle rytířů, kteří byli účastni bitev ve Svaté zemi, byli zatčeni i běžní příslušníci řádu jako řemeslníci nebo sloužící, u kterých bylo přiznání otázkou hodin. Templářský řád byl obviněn z kacířství, uctívání model, zřeknutí se Krista a sodomie. Dne 19. října 1307 byl k výslechu předveden i Jacques de Molay, který se ke všemu přiznal. Přepis doznání byl poslán papeži jako důkaz viny. Přiznání templářů bylo vynuceno mučením. Filip doufal, že pod tíhou důkazů a osobnosti slabého papeže, bude řád rychle odsouzen a on bude moci zkonfiskovat majetek.⁸¹

Klement V. v sobě však sebrat doposud skrývané odhodlání. Odsoudil králův čin s tím, že pouze papež má na něco podobného právo. Papež se

⁷⁹ Barber, M. *Proces s templáři*. S. 69.

⁸⁰ Haag, M. *Templáři, fakta a mýtus*. S. 206.

⁸¹ Černý, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Academia, Praha: 2009. S. 133.

snažil templáře získat pod dozor a vyšetřování kurie, s tím však Filip nesouhlasil z obavy, že by mohli být templáři osvobozeni a tak na papežovu výzvu nereagoval. Klement tedy vydal bulu „Pastoralis Praeeminentiae“, ve které vyzval evropské panovníky k zatčení templářů a vydání je do moci církve. Záměr se podařil a Filip byl nucen papeži napsat, že templáře vydá. V ostatních evropských zemích vyvolalo zatýkání rozporuplné dojmy. V Anglii a na Pyrenejském poloostrově sice došlo k zatčení templářů, ale nebyli nikterak mučeni.

V prosinci 1307 se sešel Jacques z Molay s papežovými vyslanci, kde všechna obvinění popřel s tím, že byla vynucena mučením. Papež následně pozastavil celý případ s tím, že bude s Filipem jednat v květnu následujícího roku o dalším směřování procesu.⁸²

Po setkání v Poitiers se papež a král dohodli na tom, že papež nechá případ znovu posoudit a král na oplátku vydal několik templářských vězňů, které vyslechl přímo papež. Měli mezi nimi být i vysocí představitelé řádu včetně velmistra, ti však byli kvůli údajné nemoci ponecháni na hradě Chinon. Když v červnu 1308 Klement V. vyslechl ony templáře, došel k názoru, že se o kacíře nejedná, ač jistá pochybení a podezřelé rituály se při iniciacích skutečně děly. Ačkoliv byli přítomní templáři zproštěni obvinění z kacířství, stále zůstali vězni francouzské koruny.⁸³

5.2.1 Jednání v Chinonu

Během letních svátků, které vyhlásil Klement, vyslal tajně tři své kardinály: Etienna ze Suisy, Landolfa Brancacciho a Berengera Fredola do Chinonu, aby tam vyslechli Jacquese z Molay a ostatní vysoké templáře. Mezi 17. a 20. srpnem vyslechli kardinálové všechny přítomné templáře a došli k jasnému verdiktu. Templáři jsou nevinní. Dále informovali velmistra o plánu papeže svolat koncil, na kterém by se projednala otázka křížové výpravy a situace templářů. Papež si představoval spojení templářského a johanitského

⁸² Černý, Václav. *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. S. 140-141.

⁸³ Martin, S. *Templáři: Vzestup, moc, pád a mysterium templářského řádu*. S. 91.

řádu. Z pohledu Klementa to byl jediný způsob, jak templáře dále zachovat i když ve změněné formě. Po návratu kardinálů sepsal papež list očišťující templáře. Zkáza templářského řádu se zdála zažehnána. Filip IV. se však vidiny zisku templářského bohatství nemínil jednoduše vzdát.⁸⁴

V březnu 1309 měl začít proces s templáři, tak jak se papež a král domluvili na schůzce v Poitiers. Papež zamýšlel řád postupně zbavit obvinění. Toho si byl vědom Filip a následující jaro přistoupil k radikálnímu opatření. Dne 12. května 1310 nechal upálit 54 zatčených templářů.(obr.6) Dále pohrozil papeži vzpourou francouzských kardinálů a následnou volbou vzdoropapeže, popřípadě anulování Klementova pontifikátu coby kacíře. Přesně tak, jak to udělal s Bonifácem VIII. Klement zahnaný do rohu neměl jinou možnost a z obavy o případný rozkol v církvi raději obětoval templáře.⁸⁵

5.3 Koncil ve Vienne

Na koncilu ve Vienne měly být projednány důležité otázky církve, především otázka křížové výpravy, reformy církve a templářského řádu. Papež už chtěl celou situaci kolem templářského řádu rychle uzavřít. Snahy mu však zhatilo, když se na koncilu objevilo několik plně ozbrojených templářů, patrně někteří z těch, kteří nebyli zatčeni. Dorazili sem ve snaze očistit svůj řád. Koncil ve Vienne byl jednou z posledních možností obhajoby, která se jim naskytlá. Papež je však nenechal hájit, čímž vyvolal u mnohých prelátů nesouhlas. Vědom si královy hrozby, však již Klement nechtěl připustit další možné průtahy. Celou věc urychlila i přítomnost Filipa a jeho vojska poblíž Vienne.

Dne 3. dubna 1312 vydal Klement V. za přítomnosti francouzského krále bulu Hlas z nebes známou pod jménem „Vox in Excelso“, která pozastavila existenci řádu z důvodu přílišného úpadku a očernění řádu. „...*ne bez hořkosti*

⁸⁴ Fraliová, B. *Templáři*. S. 153.

⁸⁵ Barber, M. *Proces s templáři*. S. 180.

*v srdci, a nikoli jako definitivní. Odjímáme svobodu v rámci apoštolské církve...*⁸⁶

Krátce na to byla vydána bula „Ad providam“, která přidělila veškerý majetek templářů pod správu řádu johanitů.

5.4 Události po roce 1312

Po koncilu ve Vienne byl osud templářů zpečetěn. Byli vydáni na pospas světské moci. Tresty templářů byly rozdílné kraj od kraje. Někde byli odsouzeni k životu v klášteře nebo propuštěni, ve většině případů však byli uvězněni na dobu několika let až několika desítek let. Zvláštní pozornosti se dostalo představitelům řádu jako byl Jacques z Molay nebo preceptor Normandie Geoffrey de Charney, pro které král přichystal trest nejvyšší.

Ještě předtím 18. března 1314 byli tito dva spolu s Geoffreyem de Gonneville a Hugem z Pairaud odvedeni na plošinu před Notre Dame, aby si vyslechli rozsudek. Všichni čtyři byli odsouzeni k doživotnímu trestu. V tu chvíli vystoupil velmistr a před celým shromážděním odvolal své přiznání s tím, že celý řád je nevinný. Ke svému mistrovi se přidal i preceptor Normandie. Geoffrey de Gonneville a Hugo z Pairaud rozsudek přijmuli a byli odvedeni do cel. Vznikl problém co s oběma vzpurnými templáři.⁸⁷

Král nechal narychlo svolat radu, která rozhodla, že jako zapřísáhlí kacíři budou oba upáleni. Za soumraku byli vyvedeni na ostrůvek Ile-des-Javiaux na Seině a oba upáleni. Ještě před svou smrtí vyzval Jacques z Molay Filipa a Klementa do roka na Boží soud.⁸⁸

Tak skončil po téměř dvou stoletích nejmocnější rytířský řád středověku, který se vypracoval z devíti zakládajících bratrů na instituci, která svým významem převyšovala svou dobu. Byli to nejobávanější křesťanští bojovníci, které muslimové znali. Jejich monumentální vzestup je srovnatelný pouze s jejich vlastním pádem.

⁸⁶ *Vox in Excelso*. Viz příloha 3.

⁸⁷ Demurger, A. *Jakub z Molay*. S. 189-190.

⁸⁸ Fraliová, B. *Templáři a Kristův rubáš*. S. 39.

Závěr

Cílem této práce mělo být zmapování vztahů templářského řádu a papežského stolce. Výsledkem je několik bodů, ke kterým jsem dospěl. První z nich je evidentní na první pohled, templářský řád se od začátku profiloval jako řád bojujících mnichů, tato představa byla mnohými zpochybňována. Byl to Bernard z Clairvaux, který dokázal duchovenstvo o slučitelnosti obou typů života – mnišského a vojenského - přesvědčit. Papežové ihned rozpoznali potenciál, který řád skýtal a od prvních let jej vydatně podporovali. Nejvýznamnějším se zdá být Inocenc II., který udělil templářům pravomoci, kterými dosud nikdo jiný nedisponoval. Od roku 1129 do roku 1312 se neobjevil papež, který by proti templářům vystupoval. To je důkaz, jak silně si papeži templářů cenili.

O důvěře ze strany papeže svědčí také fakt, že se na templáře obracel vždy, když šlo o zorganizování křížových výprav.

Fakt, na který jsem při svém bádání narazil a který nemusí být na první pohled tak samozřejmý, je oddanost templářů papeži. Byli to templáři, kteří vždy stáli na straně papeže a ten se v krizových okamžicích mohl na templáře obrátit o pomoc a radu. Není náhodou, že při důležitých koncilech to byl templářský velmistr, který seděl po pravici papeže.

Ani v kritickém období procesu s templáři papež Klement V., jinak zcela pod vlivem francouzského krále, nechtěl uvěřit obviněním, která Filip IV. proti templářům vznesl. Do poslední chvíle se snažil templáře zachránit, ač nakonec selhal.

Na závěr lze tedy konstatovat, že vztahy mezi templáři a papežským stolicem byly po celou dobu na vysoké úrovni a oba celky si silně uvědomovaly vzájemnou provázanost. Osobně si myslím, že zrušení templářského řádu výrazně napomohlo úpadku papežství i církve v následujících staletích. Papež zrušil své nejvěrnější rádce, bojovníky, mnichy a bankéře.

Myslím si, že ještě existuje prostor pro bádání v této tématice. Například v rovině ekonomických propojení obou institucí. Rád bych se tematikou náboženství a templářského řádu zabýval i v dalších letech.

Seznam použité literatury

- Barber, Malcolm. *Noví rytíři*. Argo, Praha: 2006. ISBN: 80-7203-764-1.
- Barber, Malcolm. *Proces s templáři*. Argo, Praha: 2008. ISBN: 978-80-257-0018-1.
- Barber, Malcolm. *The trial of the Templars*. Cambridge University Press, Cambridge: 1996. ISBN: 0-521-45727-0.
- Benedikt XVI. *Velké postavy středověké církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří: 2011. ISBN: 978-80-7195-527-6.
- Bernášek, Vladimír. *Zápasy o tiaru*. Volné myšlenky, Praha: 1938.
CNB: 000745587
- Bloch, Marc. *Feudální společnost*. Argo: Praha, 2010. ISBN: 978-80-257-0236-9.
- Bridge, Anthony. *Křížové výpravy*. Academia: Praha, 1995. ISBN: 80-200-0512-9.
- Buben, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích I.díl, Řády rytířské a křížovníci*. Libri, Praha: 2002. ISBN: 80-7277-085-3.
- Coppa, Frank J. *The great popes through history an encyklopedia*. Greenwood Press, Westport: 2002. ISBN: 0-313-29533-6.
- Charpentier, Louis. *Mysterium templářů*. Argo, Praha: 2006. ISBN: 80-7203-798-6.

Dachovský, Karel. *Sv. Bernard z Clairvaux*. Nakladatelství Řád, Praha: 2010. ISBN: 978-80-86673-23-3.

Demunger, Alain. *Jakub z Molay*. Argo, Praha: 2011. ISBN: 978-80-257-0432-5.

Fischer-Wollpert, Rudolf. *Malý teologický slovník*. České katolické nakladatelství Zvon, Praha: 1995. ISBN: 80-7113-124-5.

Fraleová, Barbara. *Templáři*. Argo, Praha: 2009. ISBN: 978-80-257-0173-7.

Fraleová, Barbara. *Templáři a Kristův rubáš*. Argo, Praha: 2011. ISBN: 978-80-257-0404-2.

Frank, S. Karl. *Dějiny křesťanského mnišství*. Benediktýnské arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty: Praha, 2003. ISBN: 80-902682-8-5.

Franzen, August. *Malé církevní dějiny*. České katolické nakladatelství Zvon, Praha: 1992. ISBN: 80-7113-008-7.

Haag, Michael. *Templáři, fakta a mýtus*. Nakladatelství Slovart, Praha: 2011. ISBN: 978-80-7391-444-8.

Hiestbrand, Rudolf. *Papsturkunden für Templer und Johanniter*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen: 1984. ISBN: 3-525-82416-5.

Hopkins, Marilyn. *Řád templářů, historické souvislosti a mystické vazby*. Svojtka & Co., Praha: 2007. ISBN: 978-80-7352-626-9.

Kameník, Milan. *Burgundsko – kraj mnichů*. Vyšehrad, Praha: 2002. ISBN: 80-7021-423-6.

Küng, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Barrister&Principal, Brno: 2005. ISBN: 80-86598-25-X.

Le Goff, Jacques. *Encyklopedie středověku*. Vyšehrad, Praha: 1999. ISBN: 976-80-7021-917-1.

Martin, Sean. *Templáři – vzestup, moc, pád a mysteria templářského řádu*. Grada Publishing, Praha: 2009. ISBN: 978-80-247-3191-9.

Nový zákon: český ekumenický překlad. Česká biblická společnost, Praha: 2004. ISBN: 80-85810-35-2.

Nicolle, David. *Pád Akkonu 1291*. Grada Publishing, Praha: 2005. ISBN: 978-80-247-3414-9.

Nicolle, David. *První křížová výprava 1096-1099*. Grada Publishing, Praha: 2007. ISBN: 978-80-247-1896-5.

Oxfordský slovník světových dějin. Academia, Praha: 2005. ISBN: 80-200-1054-8.

Read, Piers Paul. *Templáři*. BB art, Praha: 2001. ISBN: 80-7257-406-X.

Šedivý, Jaroslav. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. Volvox Globator, Praha: 2008. ISBN: 978-80-7207-672-7.

Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách. Academia, Praha: 2009. ISBN: 978-80-200-1705-5.

Příloha

5.1 De laude novae militiae

CAPUT PRIMUM. *De laude novae militiae*

1. Novum militiae genus ortum nuper auditur in terris, et in illa regione, quam olim in carne praesens visitavit Oriens ex alto: ut unde tunc in fortitudine manus suae tenebrarum principes exturbavit, inde et modo ipsorum satellites, filios diffidentiae, in manu fortium suorum dissipatos exterminet, faciens etiam nunc redemptionem plebis suae, et rursus erigens cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Novum, inquam, militiae genus, et saeculis inexpertum: qua gemino pariter conflictu infatigabiliter decertatur, tum adversus carnem et sanguinem, tum contra spiritualia nequitiae in coelestibus. Et quidem ubi solis viribus corporis corporeo fortiter hosti resistitur, id quidem ego tam non judico mirum, quam nec rarum existimo. Sed et quando animi virtute vitiis sive daemoniis bellum indicitur, ne hoc quidem mirabile, etsi laudabile dixerim, cum plenus monachis cernatur mundus. Caeterum cum uterque homo suo quisque gladio potenter accingitur, suo cingulo nobiliter insignitur; quis hoc non aestimet omni admiratione dignissimum, quod adeo liquet esse insolitum? Impavidus profecto miles, et omni ex parte securus, qui ut corpus ferri, sic animum fidei lorica induitur. Utrisque nimirum munitus armis, nec daemonem timet, nec hominem. Nec vero mortem formidat, qui mori desiderat. Quid enim vel vivens, vel moriens metuat, cui vivere Christus est, et mori lucrum? Stat quidem fidenter libenterque pro Christo; sed magis cupit dissolvi, et esse cum Christo: hoc enim melius. Securi igitur procedite, milites, et intrepido animo inimicos crucis Christi propellite, certi quia neque mors, neque vita poterunt vos separare a charitate Dei, quae est in Christo Jesu; illud sane vobiscum in omni periculo replicantes: *Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus* (Rom. XIV, 8). Quam gloriosi revertuntur victores de praelio! quam beati moriuntur martyres in praelio! Gaude, fortis athleta, si vivis et vincis in Domino: sed magis exsulta et gloriare, si moreris et jungeris Domino. Vita quidem fructuosa, et victoria gloriosa: sed utrique mors sacra jure praeponitur. Nam si beati qui in Domino moriuntur, num multo magis qui pro Domino moriuntur?

2. Et quidem sive in lecto, sive in bello quis moritur, pretiosa erit sine dubio in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Caeterum in bello tanto profecto pretiosior, quanto et gloriosior. O vita segura, ubi pura conscientia! O, inquam, vita segura, ubi absque formidine mors exspectatur, imo et exoptatur cum dulcedine, et excipitur cum devotione! O vere sancta et tuta militia, atque a duplici illo periculo prorsus libera, quo id hominum genus solet, frequenter periclitari, ubi duntaxat Christus non est causa militandi. Quoties namque congregeris tu, qui militiam militas saecularem, timendum omnino, ne aut occidas hostem quidem in corpore, te vero in anima: aut forte tu occidaris ab illo, et in corpore simul, et in anima. Ex cordis nempe affectu, non belli eventu, pensatur vel periculum, vel victoria christiani. Si bona fuerit causa pugnantis, pugnae exitus malus exitus esse non poterit; sicut nec bonus judicabitur finis, ubi causa non bona, et intentio non recta praecesserit. Si in voluntate alterum occidendi te potius occidi contigerit, moreris homicida. Quod si praevaldes, et voluntate superandi vel vindicandi forte occidis hominem, vivis homicida. Non autem expedit sive mortuo, sive vivo; sive victori, sive victo, esse homicidam. Infelix victoria, qua superans hominem, succumbis vitio. Et ira tibi aut superbia dominante, frustra gloriaris de homine superato. Est tamen qui nec ulciscendi zelo, nec vincendi typho, sed tantum evadendi remedio interficit hominem. Sed ne hanc quidem bonam dixerim victoriam: cum de duobus malis, in corpore quam in anima mori

levius sit. Non autem quia corpus occiditur, etiam anima moritur: sed anima, quae peccaverit, ipsa morietur.

Zdroj: S. Bernardi Claraevallensis. (2012-04-14, 8:12) Dostupné na:
www.knightstemplarvault.com/static.php?page=omnedatumoptimum

5.2 Omne datum optimum

...Accedit ad hoc quod tanquam veri Israelite atque instructissimi divini prelii bellatores, vere karitatis flamma succensi, dictum evangelium operibus adimpletis quod dicitur: majorem hac dilectionem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro animis [sic] suis; unde etiam, juxta summi Pastoris vocem, animas vestras pro fratribus ponere eosque ab incursoribus paganorum defensare, minime formidatis; et, cum nomine censeamini milites Templi, constituti estis a Domino catholice ecclesie defensores et inimicorum Xpisti impugnatores...

Licet autem vestrum studium et laudanda devotio in tam sacro opere, toto corde et tota mente desudet. Nichilominus tamen universitatem vestram exortamur in Domino, atque, in peccatorum remissionem, auctoritate Dei et beati Petri, apostolorum principis, iam vobis quam servitoribus vestres injungimus, ut pro tuenda catholica ecclesia, et ea que est sub paganorum tyrannide, de ipsorum spurcitia eruenda, expugnandos inimicos crucis, invocato Xpisti nomine, intrepide laboretis. Ea etiam que de eorum spoliis ceperetis, fidenter in usus vestros convertatis, et, ne de his, contra velle vestrum, portionem alicui dare cogamini, prohibemus. Statuentes ut domus seu Templum, in quo estis, ad Dei laudem et gloriam, atque defensionem suorum fidelium, et liberandam Dei ecclesiam, congregati, cum omnibus possessionibus et bonis suis que in presentiarum legitime habere cognoscitur, aut, in futurum, concessione pontificum, libertate regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prestante Domino, poterit adipisci, perpetuis futuris temporibus, sub Apostolice Sedis tutela et protectione consistat. Presenti quoque decreto sanctimus, ut vita religiosa que in vestra domo est, divina inspirante gratia, instituta, ibidem inviolabiter observetur, et fratres inibi omnipotenti Domino servientes, caste et sine proprio vivant, et, professionem suam dictis et moribus comprobantes, magistro suo aut quibus ipse preceperit, in omnibus et per omnia, subjecti et obedientes existant. Preterea quemadmodum domus ipsa hujus sacre vestre institutionis et ordinis fons et origo esse promeruit, ita nichilominus omnium locorum ad eam pertinentium caput et magistra in perpetuum habeatur. Ad hec adjicientes, precipimus ut, obeunto te, dilecte in Domino fili Roberte, vel tuorum quolibet successorum, nullus ejusdem domus fratribus proponatur, nisi militaris et religiosa persona, que vestre conversationis habitum sit professa, nec ab aliis, nisi ab omnibus fratribus insimul vel a saniori ac puriori eorum parte qui proponendus fuerit, eligatur.

Zdroj: Knights Templar History. (cit. 2012-04-14, 15.47) Dostupné na:
www.knightstemplarvault.com/static.php?page=omnedatumoptimum

5.3 Vox in Excelso

Bulla extinctionis Templariorum a Clemente V. in generali concilio Viennensi peracta die 22. Martii anno 1312.

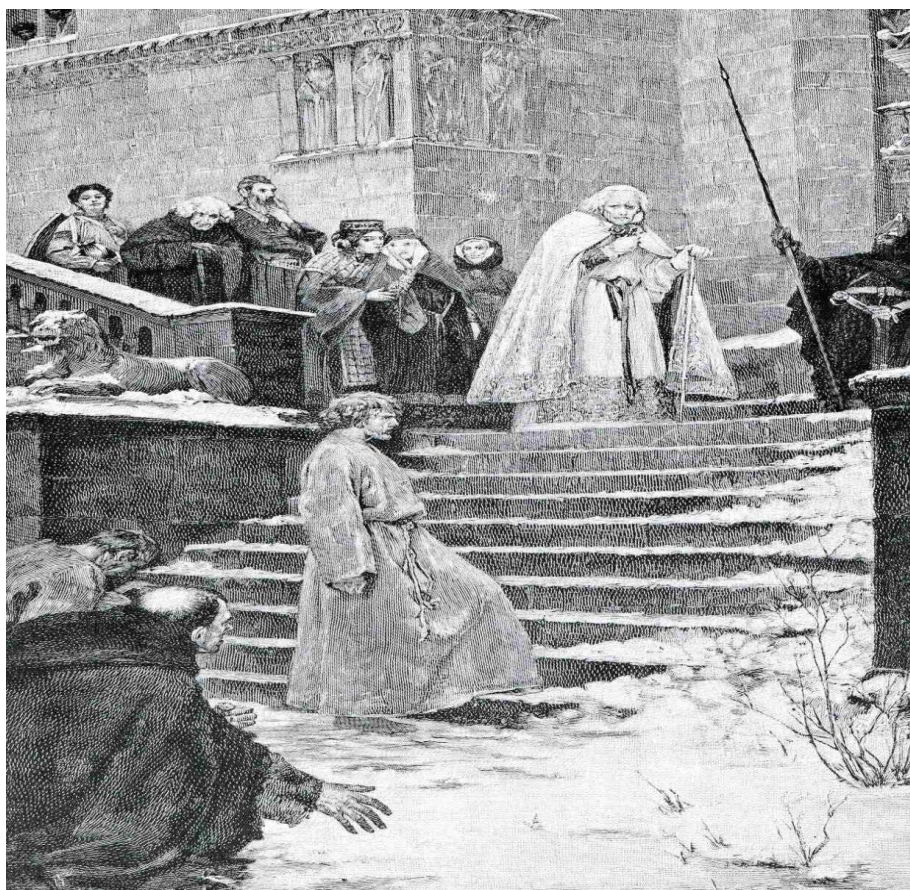
Clemens episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

...Considerantes itaque infamiam, suspicionem, clamorosa insinuationem et alia supradicta, quae contra ordinem faciunt supradictum, necnon et occultam et clandestinam receptionem fratrum ipsius ordinis differentiamque multorum fratrum eiusdem a communi conversatione, vita et moribus aliorum Christi fidelium, in eo maxime, quod recipientes aliquos in fratres sui ordinis receptos in ipsa receptione professionem emittere faciebant et iurare modum receptionis nemini revelare nec religionem illam exire: ex quibus contra eos praesumitur evidenter; attendentes insuper grave scandalum ex praedictis contra ordinem praelibatum subortum fuisse, quod non videretur posse sedari eodem ordine remanente, nec non et fidei et animarum pericula et quam plurimorum fratrum dicti ordinis horribilia multa facta et multas alias rationes iustas et causas, quae nostrum ad infra scripta movere animum rationabiliter et debite potuerunt; quia et maiori parti dictorum cardinalium et praedictorum a toto concilio electorum, plus quam quatuor vel quinque partibus eorundem, visum est decentius et expedientius et utilius pro Dei honore et pro conservatione fidei christianae ac subsidio Terrae Sanctae multisque aliis rationibus validis sequendam fore potius viam ordinationis et provisionis sedis apostolicae, ordinem saepe fatum tollendo et bona ad usum, ad quem deputata fuerant, applicando, de personis etiam ipsius ordinis, quae vivunt, salubriter providendo, quam deffensionis iuris observationes et negotii provocationis; animadvertentes etiam quod alias sine culpa fratrum ecclesia romana fecit interdum alios ordines solemnes ex causis incomparabiliter minoribus, quam sint praemissae, cessare: non sine cordis amaritudine et dolore non per modum definitivae sententiae, sed per modum provisionis seu ordinationis apostolicae praefatum templi ordinem et eius statum, habitum atque nomen irrefragabili et perpetuo valitura tollimus sanctione ac perpetuae prohibitioni subiicimus, sacro concilio approbante, districtius inhibentes, ne quis dictum ordinem de coetero intrare vel eius habitum suscipere vel portare aut pro templario gerere se praesumat. Quod si quis contra fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Porro nos personas et bona eadem nostrae ac apostolicae sedis ordinationi et dispositioni, quam gratia divina favente ad Dei honorem et exaltationem fidei christianae ac statum prosperum Terrae Sanctae facere intendimus, antequam praesens sacrum terminetur concilium, reservamus; inhibentes districtius, ne quis, cuiuscumque conditionis vel status existat, se de personis vel bonis huiusmodi aliquatenus intromittat vel circa ea in ordinationis sive dispositionis nostrae per nos, ut praemittitur, faciendae praeiudicium aliquod faciat, innovet vel attentet, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus a quodam scienter vel ignoranter contigerit attentari. Per hoc tamen processibus factis vel faciendis circa singulares personas ipsorum Templariorum per dioecesanos episcopos et provincialia concilia, prout per nos alias extitit ordinatum, nolumus derogari...

Zdroj: Wikisource. (2012-04-14, 20:20) Dostupno na:

http://la.wikisource.org/wiki/Vox_in_excelso

Obrazová příloha

Obr.1 Pochod do Cannosy, zdroj: Schauber, *V. Rok se svatými*. Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Obr.2 Bernard z Clairvaux, zdroj: Kameník, Milan. *Burgundsko - kraj mnichů. Cîteaux a Bernard z Clairvaux*. Vyšehrad, Praha: 2002.

Obr.3 Portrét Inocence III. zdroj: Coppa, Frank J. The Great popes through history. Greenwood Press, Westport: 2002.

Obr.4 Obléhání Akkonu 129, zdroj: Šedivý, Jaroslav: Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu. Volvox Globator, Praha: 2008.

Obr.5 Filip IV. Sličný, zdroj:

http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/TEMPLARI_MYSTERIUM.htm (12.7.2012)

Obr.6 Upálení templářů, zdroj: Barber, Malcolm. Proces s templáři. Argo, Praha: 2008.

Summary

This work aims at relations between the order of the Templars and the papal throne. The order of the Templars was one of the most powerful knight orders of the Middle Ages and strongly influenced the situation of the Crusaders in the Holy Land. From nine founding members it developed into a huge international organization during only about 200 years. This organization had its seats almost in the Europe and Palestine. The Order also created sophisticated banking system, which is similar to the one we know today. The only authority of the Templars was the Pope not any other secular or spiritual power.

The papacy went through its decline and peak period in between 12th-14th century, thanks to the Order. The popes were aware of the potential of the Templars, that's why even the big personalities like popes, eg. Innocent II., always supported this order. However, in the last years of the existence of the Order, French monarchs took control over the papal authority and even though the popes tried to get their power back, they never succeeded. It was the absence of the popes' power that contributed to the fall of the Order in 1312.

The purpose of this work is to clarify historical and religious circumstances and causes, which determined the relation between the order of the Templars and the papacy. Particular attention is given to the most important religious representatives, such as Bernard of Clairvaux, who is considered to be the Father of the Order and the biggest personality of the western Christianity.